

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU YAYINLARI
VI. Dizi - Sayı: 4^b

FERİDUN NAFİZ UZLUK

TOPLU MAKALELER

II. CİLT

MEVLÂNÂ, MEVLEVİLİK VE TÜRK DİLİ

Hazırlayanlar

Prof. Dr. Ahmet ACIDUMAN

Prof. Dr. Berna ARDA

Prof. Dr. Ayten ALTINTAŞ

ANKARA, 2017

XIV. YÜZYIL MEVLEVİ ŞAİRLERİNDEN EFLÂKİ DEDE'NİN 600. ÖLÜM YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA AHMET EFLÂKİ DEDE⁶⁴

XIV. yüzyıl Türk dili, Türk halkının yaşayışı, Türk hükümetlerinin tutumu, kısaca Anadolu topraklarında olup bitenler, aydın bir yüzle bize kendilerini göstermezler. Bu devirde yazılmış olan Türkçe manzum hatta menzur eserlerle Farsça olarak kaleme alınanlar, henüz basım kisvesine bürünmemiş olduklarından, bu karışık çağ, bir bilmece durumunda kalmaktadır. Son Selçuklular padişahı Gıyaseddin Mes'ut II. b. İzzeddin Keykavüs II. 708/1308 yılında, bir yıldan beri yatmakta olduğu yarım inme sayrılığından, Kayseriye şehrindeki Kubadiye sarayında gözlerini yalancı dünyaya kapatmakla 50 yıldan beri iyice çağşamış olan Anadolu Selçuklu devleti büsbütün yıkıldı.

O zaman Niğde'de yaşamakta olan Kadı Hutentî'nin torunu Kadı Ahmet, elveledü's-Şefik ve I-Hâfidü'l-Hâlik adlı tarihinde bu olayı şöyle bildirir. s. 304):

وفات سلطان غياث الدين مسعود مذكور هم در محروسه قيصريه سنة ثمان وسبعائة
٧٠٨ واز انجا تابوتش راجای دیگر نقل کردند وغالب ظنم بسيره می رود که خواهرش آنجا
آسوده است ویکانه شخص دیگر از سلاطین سلجوقی در ممالک روم بمحروسه سیواس
مدفون کشته هو عزالدین کیکاوس غالب.

⁶⁴ *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1961, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1962, s. 275-309.

"Adı söylenen Sultan Gıyaseddin Mes'ut⁶⁵ 708/1308 yılında Kayseriye şehrinde öldü. Tabutunu, ondna başka bir yere, güçlü sanıma göre Simre'ye -Amasya'nın yanındadır-, bacısının yatmakta olduğu yere götürdüler. Anadolu'da ki Selçuklu sultanlarından yalnız bir tek kişi Sivas'ta gömülüdür ki, o dahi birinci Galip İzzeddin Keykavustur"

Anadolu'da şiir, musiki, sema gibi güzel sanatların 3 koluna önem veren Mevleviler yolunda yürüyen kişiler, Türk tarihine unutulmaz yardımlarda bulunmuşlardır. İşte onlardan birisi olan Eflâki Dede'yi ölümünün 600. Yıl dönümü dolayısıyla anmak, onun yaşayışını, eserini bilhassa ilk defa tarafımdan bulunmuş olan IV. gazeli ile Veled Çelebi İzbudak'ın bulup birlikte yayınladığımız *Divan-ı Türki-i Sultan Veled*'e konulmuş, fakat bir beyiti atlanmış olan gazeli ile diğer iki gazelini, asılları ile birlikte, yayınlamak istiyorum.

Adı. - Ahmet Şemseddin Eflâkî el-Ârifî olup, kendisinin nücum (astroligie, yıldızlar bilimi ile uğraşması dolayısıyla bu adı seçtiği anlaşılmakla beraber, gerek kendi eseri *Ariflerin menkabeleri*'nde, gerek bir numaralı ketebesinde Hâkî, "حاکى" yani toprağa mensup olan kişi) diye yazmaktadır.

⁶⁵ Sultan Veled'in İbtidâ-nâme adlı manzum eserinde - Celâl Humâî'nin İranda bastırdığı nüshada bu kısım yoktur- Gıyaseddin Mes'ut'un bir gün bütün vezirleri, emirleri ile birlikte Mevlâna türbesine gelerek, Sultan Veled'e biat ettiğini, o zamana kadar dünya sultanı iken bundan böyle de ukba padişahı olduğunu; bu güç, elde edilmesi bedene, ruha ait birçok perhizlerle mümkün olacak rütbeyi kolayca elde ettiğini akıcı bir anlatıyla söylediği gibi, onun Maarif adlı olup Milli Eğitim Bakanlığınca tercümesi yayınlanan eserinde dahi Sultan Mes'ut'a dedim ki diye başlayan bir bölüm vardır. (s.127)

1941 yılında bastırdığım Sultan Veled Divan'ında - Gıyaseddin Mes'ut'un Konya'da atalarının tahtına oturduğu dolayısıyla- bütün ülkenin duyduğu sevinci anlatan tarih bilimi bakımından büyük değer taşıyan 43 beyitli kaside, Sultan Veled'in G. Mes'ut'a karşı beslediği sevginin, saygının yüceliğini anlatır. Bundan başka yine Divan'da onun hakkında yazılmış 4-5 tane özgü kasidesi vardır.

Doğum yeri, yılı. - Kendisinin nerede, hangi yılda dünyaya geldiği bilinmemektedir. Ancak ölüm tarihi kabir taşında kazılı olduğuna göre uzun ömürlü olduğunu sanıyorum.

Babasının adı. - Bilinmemektedir. Prof. Dr. A. Zeki Velidi Togan'ın *Umumi Türk Tarihine Giriş* (c. I, s. 363)'te: "Eflâkî Dede'nin babası Şemseddin Ahmet de uzun seneler Altın Orda başkenti olan Saray'da yaşayıp, hanlar nezdinde çok makbul bir şahsiyet olmuş, orada 1360 yılında ölmüştür. Kendisinden Saray'da büyük bir kütüphane miras kalmıştır" demekte ise de, bu ifadesi gerçeğe uymamaktadır. Zira *Eflâkî Menakıb*'inde bulunan bir hikâyede kendisi bu olayı şöyle anlatır; Bu hikâyeyi Hâkî "حاکى" kulu rivayet eder. Çelebi Ulu Ârif ile birlikte Kayseri'den Sivas'a gidiyorduk. Amasya kadısı İmameddin, Sivas hatibi Sadeddin, onun kardeşi Hâfız Mecdeddin, daha birçok ulular da beraber bulunuyorlardı. Çelebi, atın üzerinde uyumuştur. Bir adam bana, Özbek Hanın sarayında babamın öldüğünü, ondan birçok mal kaldığını, onları muhafaza ettiklerini, oğlunun gelmesini beklediklerini söyledi. Gerçekte babam büyük, ünlü bir kişi idi. Ben, bu haber üzerine ağlayıp üzuldüm. Kendi kendime, Sivas'a vardığımızda izin almaksızın babamın bu eşyasını, kitaplarını almak için gideyim, onları elde ettikten sonra tekrar Çelebi'nin hizmetine döneyim diye kurdum. Çelebi birden bire uyanarak:

- O malın bize lüzumu yoktur. İzin almadan gidersen, denizde helâk olduğun gündür diye bağırды.

Bunun üzerine bu biçare ben, inleyerek attan aşağı yıkıldım, şeyhimin atının ayaklarına kapanıp ağladım. Yanımızda bulunanlar da şaşırıp kaldılar. Bunun nasıl bir hal olduğunu bilmiyorlardı. Çelebi mübarek başını kaldırıp, inayetlerde bulunarak:

- Ben hayatta oldukça sen hiçbir avın arkasında olma. Senin avın ben olayım. Bizden sonra ne yapacağını sen bilirsin, dedi. Yine uykuya daldı.

Kadı İmadeddin, Sadeddin de, onlar benden babamın ölüm haberini öğrenmeden önce, Çelebi onlara,

- Şeyh Eflâkî'nin babası Saray şehrinde ölmüş, bizden izin almadan gitmek, babasından kalan malları almak istiyordu. Bize onun ayrılışı hoş gelmedi. Ona ibret dersi olmak üzere halin hakikatini mal hayaline satmasın, Tanrı erlerinin sohbetini terkeylemesin ta ki nadim ve hüsranlı olmasın, diye söyledim buyurdu. O zaman kadı İmad ile hatip Sadeddin mürit oldular. (Eflâkî Menakıbı Fransızca tercemesi, T. II, p. 377/78)⁶⁶

Şu halde 1360 yılında ölen Ahmed Şemseddin Eflâkî'nin babası olmayıp belki kendisidir.

Murat Remzi'nin Rusya da Urenburg'da 1908 yılında Arapça olarak bastırdığı 2 büyük ciltlik *Telfik-ul-ahbâr* ve *telkih-ul-âsâr fî vekayî'i Kazan ve Bulgar ve Tatar* adlı eserinde, Eflâkî'nin babası hakkında bilgi bulunduğunu A. Z. Velidi bize söylemişse de, bütün aramalarımıza rağmen bu bilgiyi elde edemedik.

Sakıp Dede'nin *Sefîne-i Mevleviyân* adlı olup, Mısır'da 1283/1867 yılında basılan eserinde (c. III, s.5) bulunan Ahi Natur adındaki zati, Eflâkî'nin babası olarak göstermesi de hiçbir asla dayanmamaktadır. Zira Ahi Natu, Konya'da Kürkçüler hamamında çalışmakta olan 100 yaşını aşmış bir ihtiyar olduğu, kendisinin Sultan ül-Ulemâ'nın müritlerinden, bulunduğu Eflâkî Menakıbında iki hikâye dolayısıyla geçmektedir. (Eflâkî Menakıbı tercemesi, c. I, s. 33-34). Sultan ül-Ulemâ'nın ölüm tarihi 628/1231, Eflâkî'nin ölüm yılı 761/1360 olduğuna göre, arada 130 senelik bir fark vardır. Eflâkî Ahi Natur'un kendi ba-

⁶⁶ Özbek Han, 712/1312-13'de cülus edip, 741/1341'de ölmüştür. Şu halde Eflâkî'nin babası, Ulu Ârif Çelebinin ölümü 719/1320 yılında olduğuna göre, bu olayın 712/1312-719/1320 arasında olması icabeder.

bası olduğu hakkında hiçbir şey yazmamış olması da bu iddiayı kabul ettirmez.

Bize göre Eflâkî Deşt-i Kıpçak'lı olup, babası belki bir tarihte Konya'da bulunmuş, oğlu bu şehirde kalarak, tahsil etmiş, baba ise Deşt-i Kıpçak'ta kalmıştır. Ulu Arif Çelebi'nin karısı Devlet Hatun, Emîr Kayser-i Tebrizî'nin kızı idi (Eflâkî Menakıbı, Fransızca tercemesi, t. II, s. 430).

Ulu Arif Çelebi'nin büyük oğlu Şahzade-i Muazzam Bahâ ul- Mille Emîr Alim Çelebi Deşt-i Kıpçak'a giderek orada uzun zaman kaldıktan sonra, vefat etmiştir. Bana göre, Emîr Kayser-i Tebrizî dahi Kıpçaklıdır. Belki Eflâkî'nin de Kayser-i Tebrizî'ye ya onun akrabası yahut adamlarından olması dolayısıyla, bir münasebeti vardır. Nitekim Türk Dil Kurumu adına bastırdığım Seyfi-Sarayî'nin *Gülistan* adlı kitabının 179 b-180' a, arasında bulunan Kanda tutar " redifli altı beyitli gazeli yazan Mevlâna İmad-ı Mevlevî, Kıpçaktaki Mevlevîlerden birisi olduğu gibi, Konya Mevlevihanesindeki kitaplıkta bulunan bir *Rebâb-nâme'nin* sonunda 6 satırlık kitabe Saray şehirli olup Muzaffereddin Âdil Çelebi'ye nispeti olan Mevlevî Bahaeddin'in 751/1350 yılı İkinci rebiinde Sultan Veled'in bu eserini kopya ettiğini bildirdiği gibi, gene aynı zatın Eyüp'te şimdi Hüsrev Paşa kütüphanesinde bulunan 2828 numaralı *Mesnevî-i Şerîf*'in sonunda, 750/1349 yılı safer ayı sonunda kutlu *Mesnevî*'yi kutsal türbenin içerisinde yazdığını bildiren 6 satırlık ketebesinin fotografisini buraya koyuyorum.⁶⁷

⁶⁷ Şimdiye kadar gördüklerime göre Mevlâna'ya nisbeti olanlar Mevlevî, Sultan Veled'e mensup bulunanlar Veledî, Ulu Arif Çelebi'ye nisbeti bulunanlar Ârifi, bu zatın ikinci oğlu Muzaffereddin Emîr Âdil Çelebi'ye mensupluğu bulunanlar ise Âdilî diye imzalarını yazmışlardır.

Mesela şahsî kitaplığında bulunan 724/1324 tarihinde Mevlevî Mehmed oğlu Mehmed kalemi ile kopyası yapılan Sultan Veled İntihâ-nâme'sinin sonunda bir dörtlük vardır.

Öğrenimi. -Sakıp Dede, Bedreddin-i Tebriz'î ile kitapta Hamdeddin-i Cendî gibi dizilen doğrusu Mueyyedüddin-i Cendî olması gereken iki zatten kimya, nücüm (astrologie) gibi fenleri öğrendiğini yazarsa da, kendisi *Menâkıbında* bu iki zati öğretmenleri arasında söylemez. Kendisi eserinde daha ziyade Abd'ul-Mümin-i Tokatî v.s gibi zatlerden istifade ettiğini münasebet düştükçe haber verir.

Mesleki. - Efendisi Ulu Ârif Çelebi ile birlikte bütün Anadolu'yu, İran'ın Azerbaycan kısmını ziyaret eden Eflâkî, hususî hayatında attarlık ettiğini sandığımızı söylemek yerinde olur.

"Hâkî bendesi (yani Eflâkî) hikâye eder ki" diyerek, şunları anlatır (özet): Bir gün diğer dervişlerle birlikte Ulu Ârif Çelebi ile kutsal türbenin kapısı önünde dururken, sofî kılıklı bir derviş çıkageldi. Çelebi, ona nerelisin, nereden geliyorsun diye sorunca, derviş, Mevlâna'nın aşkıyla Şam diyarından geliyorum,

آن باده که در دهان نکند بطلب وان علم که در زبان نکند بطلب
سریست میان دل درویش و خدا جبرئیل دران میان نکند بطلب
کتابه احقر الناس محمد بن خیر الدین زر کوالعادل

Ağıza sığmayan o içkiyi iste, dile sığmayan o bilimi iste; Tanrı ile derviş gönlü arasında bir sır vardır ki o araya Cebrail bile sığamaz, sen onu iste!

Kimin olduğunu bilemediğim bu dörtlünün altına ahalinin en yoksulu Hayreddin oğlu kuyumcu Mehmet Âdilî bu rubaiyi yazmıştır

Daha sonra gelen Mevleviler zamanın kutbunu değil doğrudan doğruya Mevlâna'ya nisbet edilmesini üstün tuttukları için Mevlevî sözünü yazmakla yetinmişlerdir. Konya müzesinde bulunan *Rebâb-nâme*'nin ketebesi şöyledir: (No.2142):

کتاب هذه الوریقات العبد الفقیر 2- الى رحمة ربه العلی الکبیر 3- بهالدین السرای الولوی 4- العادل احسن الله عواقبه 5- فی
اواخر ربیع الآخر لسنة 6- احدى وخمسين وسبعائة 701 / 1350 VII. 6

Eyüp'de Husrev Paşa Şehit Mehmet Pş. Kısmı, No. 282 sonunda:

اتفق الفراع من تعليق هذه الايامر الالهية 2- فی حرم التربة المقدسة قدسنا الله بسر ساکنها 3- فی اواخر صفر لسنة خمسین
وسبعائة 4- علی یدی العبد الفقیر الراجی الى رحمة ربه القدير 5- بهالدین سراپی المولوی العادل احسن الله اليه 6- وغفر له ولوالديه
آمین یارب العالمین 700 / 1349 V. 19

onun toprağına yüz sürüp, ziyaretine nail olmak istiyorum. Bunca yıllar kutsal Kudüs'te kaldım, Halil'ur-Rahman da hizmetlerde bulundum dedi. O ülkenin ululuğundan, o mezarın nasıl halk yönünden ziyaret olunduğundan söz açtı. Bunun üstüne arkadaşlar orası hakkında sorular sordular, akşam olunca "cemaathane'ye götürüp, ziyafet çektiler. Benim içimden kim bilir orası ne kadar hoştur, ah bir ziyaret etsem diye geçti. O duygular içerisinde yattım. Gece rüyamda türbe haziresinin kapısını döğüyorlar, içeri girmek istiyorlar. Ben, tamam edeple kapının bağıny "bendini" çözüp açıyorum; 4 delikanlı büyük bir tabutu omuzlarına almışlar, içeri giriyorlar. Ben ileri giderek, Ravza (asıl türbe kısmı)'nın kapısını açıyorum; o tabutu türbenin merdivenlerinin üstüne koyuyorlar. O gelenlerden birisi cenaze namazı kılalım diye işaretle imamlık için ileri geçer; ben onlardan, bu tabut kimindir diye sorunca, İbrahim Halil'indir, Celil hazretinden (Tanrı'dan) buraya gömülmesi için işaret geldi diye cevaplandırırılar. Namazı bitirdiğimizde tabutu "Mesnevî Rahlesi"⁶⁸ 'nin altına gömerler, dışarı çıkarlar. Bu çaresiz bende, uykudan uyanır, na'ralar vurur, heyecanlar gösteririm. Abdest alıp, türbede namaza, niyaza meşguî olurum. Böylece sabah namazını kılıp, *Mesnevî*'yi okuduktan sonra, Çelebinin elini öpmek, âşıklara yaraşan secdeyi yerine getirmekle şeref bulayım diye, dışarı çıkınca uzaktan, Çelebi haykırır:

- Ey Hoca Attar! İbrahim Halil'i nereye gömdüler gördün mü? Ta bilesin ki bütün temiz ruhlar, bu hazretin (Mevlâna tür-

⁶⁸ Mesnevî rahlesi tabirinden, Mevlâna türbesinde bir rahle bulunduğunu, buraya ziyarete gelenlerin - Farsçayı bilsin bilmesin teberrük niyeti ile orada durmakta olan *Mesnevî*'den açıp, 9 yahut 18 beyit okuduklarını anlamaktayız. Bu usul zamanımıza kadar sürüp gelmiş olup, bizim çocukluğumuzda dahi böyle okunurdu. Türbe merdivenleri sözü de şimdiki gümüş merdivenin yerinde merdiven basamakları olduğunu öğretmekte ise de, bunların sayısı belli değildir.

besinin) ziyareti için gelip gitmekten geri kalmıyorlar diyerek şu dörtlüyü okudu:

هر روز من آذینه، وین خطبه من دائم وین منبر من عالی مقصوره من مردی
چون پایه این منبر خالی شود از مردم ارواح و ملک آرند از عیب ره آوردی

"Benim bütün günlerim, Cumadır; bu hutbem ise devamlıdır; bu minberim yücedir, maksurem ise "güzel muamele" insanlıktır; minberimin etekleri insanlardan boş kaldığı vakit, meleklerle ruhlar, görünmez âlemden bana armağanlar getirirler."⁶⁹

Eflâkî'nin görevi. Mevlâna türbesinde Mesnevîhan olduğunu koyduğumuz 1 sayılı klişenin altındaki ketebesinde açıkça söylemektedir. Âriflerin menkabeleri adlı Tahsin Yazıcı kalemi ile Türkçeye çevrilen eserin başında onun Mevlâna türbesinde türbedar olduğu hakkındaki ifadesinin kaynağı bize göre meçhuldür (C. I, s.VII).

Mesnevî'yi kimlerden okuduğu bilmiyorsa da, Sultan Velâd İbtidâ-nâme'sinin sonundaki bir surh da gördüğü rüya dolayısıyla adını:

دید در خواب آن مرید کرین مثنو بخوان ما سراج الدین
خشک زاهد نبود آن دکران داشت دائم نصیب از عرفان

"O seçme mürit, bizim Mesnevîhanımız Sirâceddin, rüyasında gördü" diye daha bir takım övgülerle andığı bu zattan okumuş olması hatıra gelir.

Mevkii. Ulu Ârif Çelebi'nin sağlığında onunla birlikte bütün gezilere giden Eflâkî'yi, yukarda andığımız babasının

⁶⁹ Eflâkî *Menakab*'ını Fransızcaya çeviren Cl. Huart, "Hoca Attar" sözüne şöyle çevirmiştir "Monsieur le Droguiste", Eflâkî'nin özel hayatında attarlıkla uğraştığı anlaşılmaktadır diyor ki, ben de aynı kanıdayım.

ölümü hikâyesi dolayısıyla Şeyh Eflâkî diye söylemesi, kabrinin taşında bulunan الصدر الكبير والبحر البحیر فرید دهره وحید عصره "Es-sadr'ül-kebr'ül- ve'l-bahr'ül-bahîr ferîdü dehrihi ve vahidü asrihi" gibi birçok yüksek ünvanlar uzun ömürlü olan bu zatın kendi çağında bu yüce mertebelere eriştiğini gösterir.

Eflâkî Mevlâna ailesine büyük saygısı olduğu gibi bil-hassa, efendisi Ulu Ârif Çelebi'ye karşı sonsuz bir sevgi, hürmet beslemektedir. Hatta Ulu Ârif Çelebi'nin son saatlerinde "Şahzade-i muazzam Bahâ'ul-Mille" dediği Bahaeddin Emîr Âlim ile Muzaferreddin Emîr Âdil Çelebiler hakkında ne buyuruyorsunuz, ben ne yapayım diye sorduğunda kendi çocukları için onlar Mevlâna'nındır, o onları görüp gözetler, Eflâkî'ye de yazmaya başladığı babamın, dedelerimin menkabeleri kitabını tamamlamaya çalış, sakın tembellik etme, türbenin hizmetinde ol demesi, Çelebi'nin cesedi için yaptırılan tabut kısa gelince bir yenisini tedarik edelim derken onun ayaklarını toplayarak kısaltması üstüne gömme işinin bir gün bekletmesi, Mevlâna ailesi yanındaki büyük yerini, sözü geçkin birisi olduğunu açıkça gösterir.

Evi nerede idi. Şimdiki Mevlâna türbesinin yeri Selçuklular zamanında asıl şehir surunun dışında idi. Bize kadar gelen anlatılara göre orası sultanların bahçesi idi. Bir gün Sultan'ul-Ulemâ büyük Âlaeddin'le birlikte gezme kasdı ile buraya geldiklerinde büyük mürşit binitinin başını çekerek- bu topraklardan benim torunlarımın kokusu geliyor, demesi üzerine Selçuklu padişahı bahçeyi ona armağan etmiştir. O tarihlerde zenginler kendi mülkleri içerisine gömülmekte idiler. Nitekim Hazret-i Peygamber öldüğü evin odası içerisine gömüldüğü gibi, Konyalı Sadreddin dahi Konya zenginlerinden Hoca Cihan'ın ona bağışladığı evin bahçesine gömülmüştür. Sultan'ul Ulemâ, 628/1231 Şubatında öldüğü zaman bu gül bahçesinin havuzu içerisine defnedilmiştir. O zamana kadar Sultan bahçesi olan bu yer,

ondan sonra can bahçesi olmuş, etrafında büyük bir mezarlık meydana gelmiş Üçler adını almış olan bu sinlede Konya ulularından birçokları Yeşil kubbenin gölgesi altına gömülmüşlerdir.

Mevlâna'nın medresesi diğer bir sözle ailesi ile birlikte oturduğu yer Bedreddin Gühertaş'ın yaptırdığı Hudavendgâr Medresesi diye tanınmış olan yer olup, burası çifte merdiven mahallesinde meşhur Karatay'ın kardeşi Seyfeddin Karasungur Medresesi ile bitişik olan, şimdi Kız Muallim okuluna varmadan soldaki Saray sokağının başında bulunan bina ile etraflıdır.

Mevlâna ailesinden ilk defa Ulu Ârif Çelebi büyük babasının medresesinden ayrılarak onun türbesi üstündeki hücreye taşınmıştır. Nureddin-i Bimaristanî adındaki kimsenin, türbeyi ziyarete geldiğinde böyle kutsal binanın üstü ev olarak kullanılır mı diye itiraz ettiğini, Ulu Ârif Çelebi'nin bu kendini beğenmiş sofu taslağına hak ettiği cevabı verdiğini Eflâkî bize etrafla anlatmaktadır. (Eflâkî, *Menakıbı*, C. II, s. 432)

Elbette Çelebimiz burada ergen iken oturmuş, sonra Devlet Hatun ile evlenince, bu civardaki eve taşınmış olmalıdır. Fakat onun nerede olduğunu kesin olarak bilemiyoruz. Ancak Muzaffereddin Emîr Adil Çelebi'nin oğlu II. Arif Çelebi'nin şimdiki aşçıbaşının konaklarının bulunduğu yerdeki evini dergâha vakfettiği hakkında elimizde bulunan vakfiyeden burada oturması hatıra geliyor.

Eflâkî dahi efendisine, Mevlâna'ya yakın olmak için oradaki bir evde oturduğunu sanmaktayız. Kendisinin evi olduğunu, kitabında bulunan şu hikâyeden öğreniyoruz: Bunun rivâyet edicisi de Eflâkî'nin kendisidir. Diyor ki: Bir gün Ulu Ârif Çelebi ile dostlar bu bendenin evine gelmiştir. Çelebi inayetler buyuruyor, ashop faydalar elde ediyörlardı. Bunlar arasında dostların ileri geleni Konya'lı Ayinedar oğlu Hüsameddin

ki Nadir Şeyyad, şair dostu idi. Gazeller okuyor, zevkler ediyordu.⁷⁰ Birden bire bana dedi ki:

- Eflâkî seni öldürmek istiyorum! Ben de - mâna yoluyla mı- diye sorunca; hayır gerçekten dedi.

Çelebi buyurdu ki sen bugünlerde öleceksin, birkaç günlük ömrün kaldı. Kendi kaygında olsan daha iyi olur.

Hüsameddin müteessir oldu, kalktı Beyşehir'e (Konya'ya 95 km lik uzaklıkta bir kasabadır) gitti. Oradan Akşehir'e döndü, hastalanıp orada öldü. Ulu Ârif Çelebi'nin okuduğu beyitleri yazar ki bunlar *Mesnevî*'nin birinci cildinden'dir.⁷¹

3132. Kim bu kağan arslanın önünde - kurt gibi- edep-
ten dışarı ağzını açıp konuşursa,

3133. O arslan tarafından, kurdun, parçalanıp
"fe'ntekamnâ minhüm" biz onlardan intikam al-
dık âyetini okur.

3134. Arslandan pençeyi yer, arslanın önünde tilkilik
yapanın aklı yoktur.

(NOT: Eflâkî'nin Fransızca tercemesinde Cl. Huart (t. II, p. 377'de) Türkçe tercemesini yapan T. Yazıcı (C. II, s. 395'te) onun Ayinedar oğlu olduğunu, Şeyyad bulunduğunu yazmıyorlarsa da benim gördüğüm nüshalarda bu ibare vardır. Ben onu esas olarak aldım.).

Eflâkî Dede'nin Kabri. - Sakıp Dede'nin de doğru olarak söylediği gibi, Şeyhi Ulu Ârif Çelebi'nin ölüm yılı olan 719/1320

⁷⁰ خدمت سيد الاخوان حسام الدين ولد آينه دار قنوی که شياد نادر ويار شاعر بود، غزليات خوانده و ذوقها کردند و حضرت چلبی عنايتہ می فرمود

بی ادب چون کزک بکشاید دهان

فانتقمنا منهم بر خواندش

پیش شیر ابله بود کو شد دلیر

⁷¹ 3132 هر که در پیش این شیر زیان

3133 همچو کزک آن شیر برادر اندش

3134 زخم یابد همچو کزک از دست شیر

yılından tam 41 yıl sonra Recep ayı sonu 761/15. Haziran. 1361 Pazartesi günü gözlerini feleklere kapatmış, Mevlâna türbesinin doğu tarafındaki yerde Sipehsalar oğlunun mezarı yanında gömülmüştür. Bu ev sonraları Kadınhanlı Topbaş Hoca'ya geçmiş, onun avlusunda Karaman oğlu devrinde kullanılan mezar taşlarına benzer şekilde altı satırlık arapça bir kitabe kazdırılarak, baş ucuna dikilmiştir.⁷²

Dergâhlar açık olduğu zaman 5 Eylül 1925 yılına kadar ihya gecesi denilen pazarda pazartesine, perşembeyi cumaya bağlayan akşamlarda Mevlâna türbesinden iki derviş oradan kandil getirip, Eflâkî'nin başucunda uyarırlar, sabaha kadar bu titrek ışığı ile bu fikir adamlarının, mezarları üstüne solgun bir aydınlık verirdi.

Dergâhların kapanmasından sonra evin de şekli değişmiş, fakat ev sahibi mezar taşlarını oradan atmamış, takdim ettiğimiz resimde çarpı işaretli kapının bulunduğu bölmede bulunmakta idi. Sipehsalar oğlunun mezar taşı mevcut değil ise de, alt tarafı kırık bir mezar taşında vefatül-merhum, diğer bir taşta "fi tarihi erbaa ve aşer mine'l-muharrem'il-harâm fi şuhûri sittine ve sebamie" (muharrem'in 14'ü 760 yılını) diye okunmaktadır.

Mevlâna'nın bastırılmış mektupları arasında bulunan birisi Âlaeddin Çelebi'nin kendisine yazılmıştır ki, burada Mevlâna önce oğluna baş kakıncında bulunmuş olacak ki yaptığı incelemeler sonunda bunun haksız olduğunu anlayarak, ondan özür dilemektedir. (*Mevlâna'nın Mektupları*, 1937, s.13).

Diğeri Konya'da Kadılar Kadısı Siracüddin'e yazılmıştır. Burada Mevlâna, ölen hakkında şefkatli bir dil kullanmakta, Âlaeddin Çelebi'nin miras kalan malını yetimleri ile karısına

⁷² Bu ev Topbaş Hoca'dan önce Musa Efendi isminde bir zata aitmiş.

dağıtılması için büyük kadının onun evine kadar zahmet etmesini dilemektedir.

Bu konuda daha geniş bilgiyi Mevlâna'nın yaşayışı hakkında Farsça olarak yazılmış olup, Milli Eğitim Bakanlığınca tercemesi bana verilen İran Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dekanı Fîrûzanfer'in kitabına yazdığım Türkçe ânsözde belirttim. İsteyenler oraya müracaat buyursunlar.

Eflâkî'nin tercemeleri. II. Murat devri (824/1420-855/1451) Türk dilinin uyanış çağıdır. Eğer ondan sonra gelen yahut diğer beyler Türk diline himmet göstererek birçok kitapları dilimize çevirtselerdi, nazmımız ayrı, fakat en çok ihtiyaç duyduğumuz nesir Türkçemiz büyük şeyler kazanırdı.

Şimdi şahsî kitaplığında bulunan Türkçe Eflâkî tercümesi harekeli olması bakımından ayrı bir önem kazanmaktadır. Bizdeki nüsha Zahid bin Arif tarafından 803/1400-1 de yapılan Ayasofya kütüphanesinin 3456 numarasında kayıtlı bulunan kitabın aynı mıdır, yoksa başkası mıdır, bizdeki nüshayı Ayasofya'ya götürüp karşılaştırmak gerekmektedir. İhtimal ki hem 803'de terceme edilmiş, hem sonradan II. Murat adına hediye edilmiştir. Bizde ki nüsha II. Mura namınadır.

Yenikapı Mevlevî şeyhi Nasır Abdülbaki Dede'nin yaptığı terceme olup, bunun da bir nüshası elimdedir.

Hekimbaşı Gevrekzade Hâfız Hasan efendinin meydana getirdiği terceme, 1215/1800 tarihinde olup, Pertev paşa'nın Selimiye kitaplığında 511 numaradadır.

Fransızca tercemesi. -*Les Saints des Derviches Tourneurs* adıyla Cl. Huart tarafından birinci cildi 1918 senesinde Paris'te 391+5 sayfa halinde terceme edildiği gibi, 1922 yılında dahi ikinci cildi 456+4 olarak bastırılmıştır. Ancak Huart'ın Farsçası Arapçası kadar kuvvetli olmadığından göz yumulmasına imkân bırakmayacak kadar büyük yanlışlar yapmıştır.

Eflâkî'nin kısaltılmış nüshaları.- *Menakıb-ı Sevakıb*. Hemedanlı Abdulvehhap b. Abdullahüs Sabunî'nin Mısır'da 945 yılında Eflâkî'den kısaltarak yazdığı Farsça bir eserdir. Eflâkî'nin şeriatın dışına aykırı gibi görünen kısımları atılmıştır. Kitaplığında güzel bir nüshası olduğu gibi Yenikapı Mevlevihane'si kitaplığında; Hamidiye'nin Lâla İsmail Ağa kısmında No. 362'de 991 istinsah tarihi bir nüshası vardır. HEmedanlı'nın hal tercümesi Aşık Çelebi *tezkere*'si ile Sakıp Dede *Sefine'sinde mevcuttur*.

5- *Ravzatü's-sefâ*. Pizerin'li Süleyman Dede'nin Farsça olarak kaleme aldığı bu kitap kendi devrine kadar bilgileri toplamakla önemlidir. Şimdilik tek nüshası kitaplığımızdadır.

6- *Sevakıb-ı Menakıb Tercümesi*. - Abdülkerim Dede'nin azatlı kölesi olan Mesnevihan Derviş Mahmut⁷³ İstanbul'a gidip III. Murat'la görüşmüş, padişahın yakınlarından Zeyrek Ağa, Sevakıb'ın tercümesini padişahın ağzından dedeye söylemiş, böylelikle 998/1590 yılında tercümeyle Konya'da başlanmıştır. Dili çok açık, çekici, güzeldir. Yazmaları hemen her Mevlevi evinde, İstanbul'un bütün kitaplıklarında mevcut olduğu gibi evimizdeki şahsi nüsha 1014 tarihlidir, yazısı, tezhibi, cildi güzeldir.

7- New York'taki Pierpont Morgan Library'de bulunan 466 numaralı nüsha içerisinde III. Murat devrinin minyatür tarzın-

⁷³ Konya'da iki Mahmut Dede var ise de, bunları Sakıp Dede birbirine karıştırmaktadır. Birincisi Üveys oğlu Mahmut Dede olup Mevlâna'nın türbedarı, duası mütecap hatta Kanuni Süleyman ziyaretine gitmiş, 965/1558 yılında vefat ederek, Akçeşmenin arkasındaki kendi asıyla anılan bahçeye gömülmüştür. İkinci Mahmut Dede Mukaşif Sinan Dede'nin oğlu Mesnevihan Abdülkerim Dede'nin azatlı kölesi olup, elimde bulunan 1012/1603 tarihli şer'i bir hüccetin altındaki şahitler arasında nakil'u Mesnevi Mahmut bin Husrev diye imzası görülmektedir. Bu zat, şair olup elimizdeki mecmualarda birkaç parça manzumesi mevcuttur. Ölüm tarihi belli değildir. Esasen 945'de ölen Mahmut Dede'nin, 32 sene sonra dirilip, Sevakıb'ı tercüme etmesine imkân yoktur.

da işlenmiş 29 renkli şekli ile yazısının güzelliği ile dikkatimizi çekmektedir. Yazma Duophoto usulü ile aldırılmış, minyatürler slide usulü ile renkli olarak yaptırılmış, şahsi kitaplığıma mal edilmiştir.

Sevakıb tercümesi 1281/1864 yılında Karahisarlı Hacı Ali Rıza'nın taş basma tezgâhında basılan Müze'ki'yun nüfus'un kenarında tabedilmiştir. Yazıyı yazan Hattat Mehmet Ali o kadar yanlış yazmış ki, bu eseri okuyup mana çıkarmaya imkân yoktur.

Eflâkî'nin mezar taşı diğer benzerleri gibi bi gün kayıplara karışır korkusu ile oradan aldırıp, müze olan türbeye getirttim. Böylelikle müzedekilerin bilmedikleri olay işte bundan ibarettir.

Eflâkî'nin mezar taşındaki kitabe ilk defa Osmanlı Tarih Encümeni dergisinin yıl 5., sayı 28. 14 Ekim 1330/1914 nüshasının 251'nci sayfasında İstanbul Müzesi Hafız-ı kütüp yardımcısı, Aşıkpaşazade tarihinin yayıncısı Ali Bey'in değerli bir makalesi ile birlikte neşredilmiştir. Makale şöyle başlar: Eşref oğulları hakkında birkaç söz. "Konya'da Mevlâna hazretlerinin dergâhı arkasında kâin topbaş hoca hanesi denilen evin şark cihetinde vaki kabristanda meftun olup Müzei Humayun Müdürü Halik Ethem Bey efendinin hususi surette getirttiği Eştampajından kıraat olunmuştur" diyerek, kitabeyi olduğu gibi yazmakta, bunlar hakkında notta bilgiler vermektedir. Yline Ali Bey Lütfi Paşa tarihinin encümen adına bastırırken, tarih nüshasının 103'ncü sayfasında bu kitabeyi bir daha olduğu gibi yayınlamıştır.

Bu yoksul dahi Veled Çelebi'nin toplayıp Kilisli Muallim Rifat'ın 1925 yılında yayınladığı *Divan-ı Türk-i Sultan Veled* isimli eserin sonunda katkı olarak yazdığım makalenin 127. Sayfasında bu kitabenin Tarih Encümeni mecmuasında, Lütfü paşa tarihinin notunda Ali bey tarafından yazıldığını bildirmiştim.

Eflâkî'nin eseri. - onun unutulmaz eseri *Ariflerin Menkabeleri* diyeceğimiz kitabıdır ki, devrin modasına uyularak Farsça yazılmıştır.

Ulu Arif Çelebi'nin ölümünden önce 718/1319 yılında yazılmaya başlanıp 754/1353 yılında tamamlanan bu eser 36 yılda ikmal edilmiş demektir. Mevlânan'ın ölüm yılı 1273 olduğuna göre ondan 45 yıl sonra başlanmış, 80 yıl sonra ancak tamamlanmıştır. Eflâkî Menakıbı yazarken aldığı hikâyeleri kimlerden işittiğini bildirmek sureti ile o devrin bilinmeyen bilim adamlarını, devlet ulularını, Anadolu beyliklerinde padişahlık edenleri, onların oğullarını, kardeşlerini, kızlarını bildirmek suretiyle yaptığı hizmet pek büyüktür. Hele *Mesnevi-i Şerif* beyitlerini bu hikâyeler dolayısı ile yerinde yazması ayrıca önem kazanmaktadır. Gönül isterdi ki, Milli Eğitim Bakanlığı Eflâkî Menakıbı'nın gerek tercümesine, Gerek Türk Tarih Kurumu asıl Farsça metni bastırırken bunları şiir diye adlandırmayıp, belki benim Arif Çelebi'nin Rubailerini neşrederken ilave ettiğim o zatin menkabelerine ait kısımlarda yaptığım gibi, Mesnevi'nin hangi cildinden kaçınıcı beyiti olduğunu gösterse isi, okuyanlar daha çok istifade ederdi.

Bundan ötürü bu gün elimizdeki Mesnevi nüshalarından bulamadığımızı, fakat İran'da, daha doğrusu İran'lı kitap tüccarları el ile Hindistan'da bastırılan Mesnevi nüshalarında rastladığımız hariç, yani kenarda yazılmış diye işaret Hı "حـ" diye remiz konulan beyitleri Eflâkî'de bulmaktayız ki, bu bakımdan Eflâkî'nin metni ayrı bir değer taşır.

Mesnevi'yi Farsça olarak Kanuni Süleyman zamanında şerh eden Gelibolulu Mustafa Sururi (ölümü 969/1561) beyitlerin açıklanmasında Eflâkî'nin Menakıb'ındaki hikâyeleri, o beyitlere münasebet aldıkça aynen koymuştur. Böylelikle Sururi'nin şerhi Eflâkî'nin eski bir üstad tarafından kritik usulleri ile hazırlanmış metni demek olur.

S.Tahsin Yazıcı pek tabi olarak bu incelikleri bilemez. Bizden sorsa idi, kendisine bunları anlatırdık.

Eflâkî Menakıb'ı bütün bu meziyetleri ile beraber çok zayıf hükümleri de sakladığı için yazıldığı zamandan hemen sonra beğenilmemeye başlamıştır. Faraza Hemedanlı Abdülvehhab'ın Sevakıb-ı Menakıb adıyla tertiplenen eserin tarihi 945/1538 olduğuna göre 185 yıl sonra bile şiddetle tenkit edilmiştir.

Ben çocukluğumda evimizde bulunan Eflâkî Menakıb'ını çok okuduğum gibi onun hikâyelerini anlatmayı da pek ziyade severim. Fakat bunların, gerek akrabalarımız arasında, gerek ihtiyar dervişler yanında o derece itibarları olmadığını görüyor, hatta hayret ediyordum. Çok defa bana gel bakalım Çelebi' Eflâkî Dede yine neler uçurmuş; bize anlat derlerdi.

Eflâkî'nin düştüğü büyük hatalardan birisi Tebriz'li Şems başını alıp Konya'dan gittiği halde, bu olayları en iyi bilmesi icap eden Sultan Veled hadiseyi gözü ile gördüğü halde, Şems gizlendi, kayboldu şeklinde yazdığı, yine bu vakaları bizzat yaşayan Sipehsalar dahi Menakıb'ında Şems'in kaybolduğunu bildirmesine rağmen, o zamanlar henüz dünyaya ayak basmamış olan Eflâkî'nin bunu şahadet şeklinde göstermesi, öldürenler arasında Mevlâna'nın ortanca oğlu Alaeddin Çelebi'yi sanık göstermesi, hatta bunların kısa müddette birer birer öldüklerini söylemesi gerçeklere asla uygun değildir. Faraza Şems'in kaybolması 645/1247 yılı olduğu kesin olarak belli, Alaeddin Çelebi'nin ölüm yılı Ekim 1261 olduğu kabir taşındaki Arapça kitabe ile güneş gibi aşıkarken arada 14 yıllık büyük bir aralık olması karşısında, Şems'in kaybolmasından kısa müddet sonra bunların birer birer öldüğünü iddia gülünç olmaz mı?

8- Kemal Ahmet Dede Menakıb'ı -Akşehirli olup, Birinci Bostan Çelebi zamanında Yenikapı Mevlevihanesine ilk Şeyh olan Kemal Ahmet Dede'nin Eflâkî'den kısaltarak yaptığı manzum Türkçe bir tercümedir. Galata Mevlevihanesi, Esrar Dede

kitapları arasında 82 numarada bir nüshası kayıtlı olup, tarafımızdan mikrofilme aldırılmıştır.

9- Necip Asım Bey tarafından Leon Cahun'un Türk Tarihi-ne Giriş adlı Fransızca eserinden dilimize tercüme ile 1318/1900 tarihinde bastırıldığı eserin 423'ncü sayfasının notundan başlamak üzere 428'nci sayfaya kadar süren manzum Menakıb Kemal Ahmet Dede'nin eseri olacak.

10- Lokman Dede Menakıb'ı -II. Beyazıt adına yazılmış manzum bir Menakıb kitabı olup, yazma bir nüshası Halet Efendi kitapları arasında 48 numaradadır. Paris'teki Milli kütüphanede bulunan daha mufassal bir yazmasını mikrofilme aldırarak pozitifleri yaptırılmıştır.

11- Senâî Dede Menakıb'ı. -Menakıbu'l - Arifin'den alınarak meydana getirilmiş bir tercüme olup, Galata Dergâhı Halet Efendi kitapları arasında Derviş Esrar'a ait nüshanın numarası 49'dur.

Eflâkî'nin Manzumeleri. 1306/1890 yılında İstanbul'a ilk defa gelen Veled Çelebi İzbudak Bahariye Mevlevihanesi-ne misafir olmuş yakınlığı dolayısıyla Eyüp Camii içerisindeki kitapları incelemeye başlamıştır. Bunlar Mevlâna evlatlarından olup, Uzun Hasan Bey'e, Fatih tarafından yazılan Türkçe ulti-matomun yazarı olması bakımından diplomasi edebiyatında kısalığı, keskinliği dolayısıyla dikkati çakan mektubun sahibi, Mahmut Paşa'dan sonra sadrazamlığa getirilen Mehmet Paşa b. Arif Çelebi b. Celâleddin Çelebi b. III. Âdil Çelebi b. II. Arif Çelebi b. I. Âdil Çelebi b. Ulu Ârif Çelebi b. Sultan Veled b. Hazreti Mevlâna'nın babası Arif Çelebi Eyüp civarında bir medresenin müderrisidir. İşte bu medreseye birtakım kitaplarla birlikte Mevlevi eserleri de konulmuş, medresenin yıkılması üstüne onlar Eyüp Camii'deki dolaplara konulmuştur. Bu kitaplar arasında 181 numaralı olup, dıştan 16x23,5, yazısı 11x16,5 beher sayfa 17 satırlı yalnız 6'ncı cildi bulunan Selçukî devri-

nin yazısı ile kopya edilmiş, kitabesi silinmiş bir cilt vardır ki, bunun 157 b. Varakında Çelebi Efendi'nin 1925 yılında yayınlanan *Divan-ı Türki-i Sultan Veled* adlı kitabının 118. Sayfasındaki iki gazel yazılı idi. Bu yaprağı çevince beyaz bir sayfa onu da çevirince 158 b. Gelmektedir. İşte bu gün okurlarıma sunduğum Eflâkî'nin 4'ncü gazeli orada yazılıdır.

Çelebi Efendi 157 b.'de bulunan Eflâkî'nin iki gazelini bulup istinsah ettiğinde çok gençmiş. Kendisine sorduğumda pek ziyade heyecana kapıldım. Onları büyük bir sür'atle kopya ettim. Sevincimde camiye adeta sığamıyordum. Dışarıya çıkıyorken kapıda ihtiya kayyuma çarpmışım. Ona hâfız efendi buldum diye söylediğimi hatırlarım, demiştim.

1950 yılında yani Çelebi Efendiden tam 60 sene sonra, Eyübe gidip Husrev Paşa Kitaplığında ecdad yadigârı *Mesnevî* nüshalarını getirttiğim zaman iki gazeli okurken V. Çelebi Efendi'nin Ulu Âfir Çelebiye ait güzel gazelinin ikinci beyitini heyecandan atlamış olduğunu da gördüm. Bu yaprağın karşısındaki boş sayfayı çevirdiğimde 4'ncü gazel bana gülümsedi. Bu, memleketimizde edebiyatla uğraşan bilim adamlarımızın kıyıda bucakta kalmış değerleri incelemedikleri göstermesi bakımından ibare şayandır.

Eflâkî'nin Başka Şiirleri. -Bu zatın elimizde *Menakıb-ul-Arifin* adındaki büyük Farsça mensur eserinin içerisinde kendisine ait Farsça, Arapça, Türkçe şiirleri olmayıp ancak, Ulu Arif Çelebi'nin 24 Zilhicce 719/5 Şubat 1320 Salı günü ikinci vakti vefat ettiğini, o zaman Konya'nın en şiddetli soğuklarını geçirmekte olduğunu, her taraf buz tutmuş halde olduğu halde ertesi günü 25 Zilhicce 719/6 Şubat 1320 Çarşamba günü şimdi yatmakta olduğu, sağlığında işaret ettiği yere gömüldüğünü bütün Konya ahalisinin soğuğa, yerlerin buz tutmuş olmasına önem vermeyerek, cenazesinde bulunduklarını, hiçbir kimse-nin düşüp bir yerini berelemediğini, kırılmadığını yazmaktadır.

Sağlığında büyük dedesi Sultanu'l-Ulemâ gibi heybetli, mahabetli bir zat olan Arif Çelebi, ölümünden sonra da bu korkusu devam etmiş olup, biz çocukluğumuzda Türbeye gittiğimiz vakit büyük annem yaramazlık etmeyin, uslu durun Ulu Arif Çelebi efendimiz buradadır diye işaret ettiğini, 500 yıl önce Bursa kadifesinden yapılmış ipekli kumaşların örttüğü sandukalar bize hiç soğuk bir etki yapmıyordu. Sanki oradan bize bağırarak diye ayağımızın ucuna basarak, ziyareti bitirdiğimizi pek iyi hatırlarım.

İşte Eflâkî'nin niteliklerini, ululuklarını, olağan üstü olaylarını yazmakla bitiremediği Ulu Arif Çelebi'nin mübarek türbesi kapusu üstüne irtical ile söylediği iki rubaiyi kendisinin olmak üzere kaydeder:

عارف چلبی که رست از قید جهات	در ذات نظر کرد برون شد ز صفات
پس یونس روح او مثال ماهی	از کشتی تن جست در آن بحر حیات

"Arif Çelebi, yönler"cihetler" endişesinden, bağından kurtuldu, Tanrının zatine baktı, sıfatlardan kurtuldu. Onun Yunus gibi olan ruhu, balık misali, ten gemisinden o hayat suyuna sıçradı".

عارف چلبی که کفو و همتاش نبود	در کج جهان چو کنج کنجاش نبود
از کون مکان بلامکان نقل کزید	زیراکه درین منزل کن جاش نبود

"Arif Çelebi'nin eşidi 'beydeşi' yoktu, cihan bucağında onu hazine gibi sığdıracak bir yer yoktu. O, olup olan âlemden mekânsız âleme göçmeyi uygun buldu, çünkü ol buyruğu ile kurulan bu menzilde 'dünyada' onun yeri yoktu".

Son dakikalarını yaşıyorken bile Ulu Arif Çelebi'nin Eflâkî'ye, büyük bir titizlikle, ciddilikle bu kitabın tamamlanmasına çalış; gücünün yettiği kadar tam arzu ile büyük istekle çabala, gayret göster demesi, Çelebi'nin ululuğunu gösterir.

Sultan Veled İbtidâ-nâme'yi yazmak suretiyle Mevleviliğe, dolayısı ile bilim dünyasına unutulmaz hizmetlerde bulunduğu gibi, oğlu Ulu Arif Çelebi'de, *Menâkıb* kitabını yazdırmak suretiyle babasının izinde yürümüş oldu. Gönül isterdi ki Anadolu'daki beylerle büyük ilim ocakları kendi atalarının menkabelerini yazdırsınlar, bu gün bizi içinde kıvrandığımız bilgi kıtlığından kurtarmış olsunlar. Farsçayı bu kadar güzel, ustalıkla yazan Eflâkî'nin, iki Farsça rubaisi, yani 8 beyiti ile biraz sonra bildireceğimiz 44 Türkçe beyitten ibaret gazelleri onun bütün eserlerini bize anlatmaz. Her halde bu zatın, Arapça, Farsça, Türkçe büyük bir divanı vardır. Mütenebbi divanını o kadar dikkatle okuması, hususu ile karşısında Mevlâna'nın, Sultan Veled'in, Ulu Arif Çelebi'nin örnek gazelleri bulunan uzun ömürlü Eflâkî'nin 52=44+8 beyit yazmış olması düşünülemez.

Fakat bunlar nelerdir? Bütün Anadolu, hatta İstanbul kitaplıkları, özel kitaplıklarımız taranmadıkça buna cevap verilemez. Nitekim yurdumuzun kitap meraklılarından Fahri Bilge -Ziraat Bankası müdürlüğünden emekli- değerli yazmalarla dolu kütüphanesinde Eflâkî'nin beşinci bir gazeli olduğunu ağzından bize söyledi. Önümüzdeki yıllıklarda yayınlanmasını dört gözle bekliyoruz.

Eflâkî *Menakıb*'ının tarihsel önemi. -Padişahından en küçük memuruna kadar Mevlâna'ya sevgisi olan bir memlekette, kendi yolunda yürüyenlerin hemen hepsinin bilgin, şair, kalem eri bulunmasına rağmen Mevlevi eserlerinden basılanları çok azdır. İşte Eflâkî *Menakıb*'ı da gerek yurdumuzda, gerek Avrupa'nın belli başlı kitaplıklarında bol sayıda yazmaları bulunmasına rağmen basılmamış olması büyük eksikliktir.

Hindistan'da Taş basması ile birinci bölümünün tab edildiğini gördüm Fakat benim kitaplığımda yoktur. Son senelerde Türk Tarih Kurumu metni bastırmaya başlamış, birinci bölümü geçen senelerde yayın alanına çıkmıştı. Tercümesi Tahsin Yazı-

cı kalemi ile 1953 yılında *Ariflerin Menkabeleri* başlığı ile CXV + 738, ikinci bölümü dahi yine aynı zat tarafından 1954 yılında LXVIII+548 sayfa halinde yayınlanmıştır.

Ariflerin Menkabeleri kitabını bir tarih belgesi gibi kullanılabileceği hakkında ilk bilgiyi müze hafız-ı kütübü Âli b. Kemal göstermiştir. Osmanlı Tarih Encümeni Mecmuasının yukarıda işaret ettiğimiz 28'nci sayısında Eşref oğullarına dair yazmış olduğu makale de Âli Bey, büyük bir tarihçi görüşü ile Eflâkî *Menakıb*'ından faydalanılacağını memleketimiz ilim adamlarına anlatmış oldu. Müzeler Müdürü Dr. Phil. Halil Ethem'in bütün bilimsel çalışmalarında onun sağ kolu olan Âli bey, vaktiyle kaybettiği bacağı yerine protez bacağı ile Halil beyin bütün takılıp kaldığı güçlükleri toplar, Beyazıt Genel Kitaplığına getirir, orada büyük irfan hazinesi olan hafız İsmail Saib'e çözümllettirirdi. Bu gayretli insan 6 aydan beri yattığı verem döşğinde 15 Temmuz 1931 Çarşamba günü ölmüş, ertesi Perşembe Ayasofya'da kalabalık bir cemaatle namazı kılınıp, Rumeli Hisarı mezarlığına belediye kamyonu ile cenazesi götürülmüş, gömülme töreninde 4 hafız, 3 mezarıcı, Muallim M.Cevdet, yani yedi kişi hazır bulunmuştur. Aşık paşazade tarihini notlarla yayınlayan, Lütfü paşa tarihini değerli kâğıtlarla ortaya koyan Âli beyin cenazesinde Üniversite adına, Türk Tarih Encümeni adına kimsenin bulunmaması Cevdet'in yüreğini yakmıştır. (Muallim M. Cevdet hatıra kitabı, İstanbul, 1937, s. 307).

لافلای

هر که کم بر نفس عشق سلام ایلدی	ککلی الشدی حقا جاندا مقام ایلدی
سودی عنایت آنی بلدی هدایت جانی	جانی اول عاشقک اود حرام ایلدی
عشق بکی کیمیا کرمدی هیچ اولیا	عاشق الن بی ریا نفس غلام ایلدی
اول جهانا کتمک جهد جهاد اتمکا	جانلری اسرتکا عشق مدام ایلدی
عشق نجه شرح ادم بیلمزم ای ددم	عاملر خساص ادر رحمت عام ایلدی

یوسفه زندان عشق دار سلم ایلدی	دار بلا در جهان رنجلا کجی نهان
نفسه این پخته لر کندوی خام ایلدی	ای نجه خام آدمی عشقله بلدی دی
دامری اود قیندر عشق آنی رام ایلدی	کسنه نفسی زیون قلمد ای ذوفنون
عشقله حق احمدی بحر کلام ایلدی	عشقله موسی کلیم عشقله عیسی کریم
قطب جهان مولانا وردی تمام ایلدی	مقصودن افلاکک بر نظریله بکن

Müfte'ilün fâilün müfte'ilün fâilün

Her kime kim bir nefes işk selam eyledi
 Gönli ulaşdı Haka canda makam eyledi
 Sevdî inayet anı buldı hidâyet canı
 Cânını ol âşıkün od a haram eyledi
 İşk bilgi kîmyâ görmedi hîç evliyâ
 Aşık olan bî-riyâ nefsi gulâm eyledi
 Ol cihana gitmeğe cehd (ü) cihâd itmeğe
 Canları esretmeğe işkâ müdâm eyledi
 Âmları hâs ider rahmeti âm eyledi
 Dâr-i belâdur cihan renc ile genci nihân
 Yûsuf'a zindânı işk dâr-i selâm eyledi.
 Ey nice hâm âdemî işk ile buldı demi
 Nefse uyan puhteler kendüyi hâm eyledi
 Kimsene nefsi zebun kalmadı ey zû-fünun
 Demüri od kaynadur işk anı râm eyledi
 İşk ile Musî kelîm işk ile İsî kerîm
 İşk ile Hak Ahmed'i bahr-i helâm eyledi
 Maksûdın Eflâkî'nün bir nazar ile bugün
 Kutb-i cihan Mevlânâ virdi temâm eyledi

وله ایضاً

آکا بکر کرل کرمد کرلر	زهی کوزلرکه کوزلر آنی کوزلر
صفاتن فاش ادر ذاتی کرلر	آچر یوزن کریر بک صرته
قلن هب کندو بیزی نایه بزلر	نکم دیلارسا قیلور جهاندا
ققتنده آشکاره قامو رزلر	بزم کرل اشومز آکا معلوم
آیاغی طپرغینا قندی یزلر	فدا السون آکا جانلر ککلر

آنك بريكينا بك بکړ طنقدر
 سزیه عالمی دزدی عدمدن
 اکا کردی یزله نجه یوزلر
 عجبدر قیلمس شرحینی مزله
 دکال قولیدر اول پادشاهکک
 سور آنی ایولر هم یوزلر
 چلبی عارفا افلاک قلدک
 نصیب التر جنی غیبی ارزلر

Mefâilün mefâilün feûlün

Zihi gözler ki gözler ânu gözler
 Ana benzer güzel görmedi gözler
 Açar yüzün görünür bin surette
 Sıfatın fâş ider zâtını gizler
 Ne kim diler ise kalur cihanda
 Kılan hep kendü, bizi neye bizler (bizlemek'ten)
 Bizim gizlü işümüz âna ma'lûm
 Katında âşkâre kamu razlar
 Fida oldun ana canlar gönüller
 Ayağı toprağına kondı yüzler
 Anun birliğine bin bin tanukdur (metinde bir binler) yanlıs
 Ana götürdi yüzler nice yüzler
 Sözüle âlemi düzdi ademden
 Acebdür kılamaz şerhini sözler
 Dükeli Kulıdur ol pâdşâhın
 Sever anı eyüler hen yavuzlar
 Çelebî Ârif'e Eflâkî kuldun
 Nasib iltür canı gaybî Oruzlar.(aruzlar) yerinde.

*

Dilem hevâ-yi temâşâ-i Bûstân dâred
 Kî bûstân sıfeti-rû-yi dûstân dâred⁷⁴

Mefâ'ilün feilâtun mefa'ilün fa-ilün

*

⁷⁴ Gönüm bağ, bahçe seyrini arzulamaktadır, belki güzel yüzlü dostların sohbetini arzulamaktadır.

دلم هوای تماشاء بوستان دارد
که بستان صفت روی دوستان دارد
وله ایضاً

شول بشارل باشسی گکلمی قلادی اسیر
حکم روان جانما قل انکم اول امیر
آی کونش عاشق یر کؤک آنک صادق
کرکلو صفاتی دلیم ذاتنا یقدر نظیر
کرسی و عرش فلک آدم حور ملک
حکما فرمان قومو یالکتر الدر قدیر
حکمتله عالی دزدی کرت یی دی
قدرتله آدمی کدز قلاد خمیر
اک جهان شاهدر قامنک آللهیدر
کونش نور اول ورر آیدخی اندا منیر
لطفنا یقدر عدد لم یلد اولدر احد
قللر اندا مدد قامیا اول دستگیر
قادر سبحانمز حاکم سلطانمز
قربان آکا جانمز قل هو نعم النصیر
اول قمنک جاندر جنلرک ایماندر
شیله کریم رحیم شیله سمیع بصیر
عیسی وموسی کلیم الدلر اندا حکیم
احمد کر بر سلیم کلد بشیر نذیر
فخر جهان مصطفی جانلر آندن صفا
هرکه بو یولدا وفا قلاد اولا شیخ پیر

شیخ اتکینا پیش مقصدکا ور ارش
جان کرن کر کرش جملله قلما ضریر
دنیاپی سومه سقن کرله تکر حقن
بند الرسک عسیر منزلك اول سعیر
چلبی عارف امین کج روندر یقین
اول غنی حقدا طلو افلاکی قادر فقیر

Müfteilün fâilün müfteilün fâilün

Şol beşeler bâşesi gönlümi kıldı esîr
Hükmü revan cânıma kul anunam ol emîr
Ây (ü) güneş âşika yer gök anun sâdika
Görklü sıfatı delim zatına yoktur nâzîr
Kürsi vü Arş (ü) felek Âdem (ü) hûr (ü) melek
Hükmine ferman kamu yalınız oldur kadîr
Hikmet ile âlemi düzdi gözet bu demi
Kudret ile âdem'i kendüzi kıldı hamîr
İki Cihan şâhıdır Kamunun Allâhıdur
Güneşe nuru ol virür ay dahi andan münîr
Lutfına yokdur aded Lem-yelid oldur ahad
Kullara andan meded kamuya ol dest-gir
Kadîr (ü) sübhânımız hâkîm (ü) sultanımız
Kurban ana cânımız Kul hüve ni'me'n-nasîr
Ol kamunun cânıdur canların îmanıdur
Şöyle kerîm (ü) râhîm şöyle semîî (ü) nezîr
Fahr-i cihan Mustafâ canlara andan safâ
Her ki bu yolda vefâ kıldı ola şeyh (ü) pîr
Şeyh eteğine yapış maksadına var eriş
Can gözini gör görüş cehl ile kalma dârîr
Dünyeyi sevme sakın gizleme Tanrı hakan
Bunda olursan asîr menzîlün ola sa'îr
Çelebi Ârif emîn genç-i revandur yakîn
Ol gani Hak'dan dolu Eflâkî kuldur fakîr

دستور

ای که هزار آفرین بونجا سلطان الر
قول اولان کیشلر خسرو وخاقان الر
آیاغنک توزنی سرما چکن کوزنه
نسنه کورر کوز کم واله حیران الر
شریتن قطرسن هرکم اچر جرعه سن
ککل کهر طولین سینسی عمان الر
سن مالوکا طیمغل کشک سرای یمغل
شول چلثیب پیدیفوک صوک اوجی ویران الر
اشبو صورتدر قمو اول طایدر بوعمو
شرط مسلمانلغک صدقلا ایمان الر
شانه درم ای دده صتمه دیوی دنیه دا
نفس دیون ضبط ادن دنده سلیمان الر
بسلمان کل تنوکی نعمت بر یانلا
برکن الر بوتنوک طامده بریان الر
توتر اسک بیر وغن ترک اده کور آیروغن
طاش دمر موملاین حکمکه فرمان الر
برکشی کم مال بولر صتمه که دولت بولر
دولت بولن کشی اللهی بولن الر
خالقی استین نا خلف اولمش دکل
خلقه کوکل بغلین صکره پشیمان الر
ای بشوکا در اوکن اللهی استه بکن
اصل سزدر یکن بندا نه یالان الر
هرکه بکن 'ولدا' اینانین یز سرا
یخسلسا بای الر بایسا سلطان الر

Destur

İy ki hezar aferin bu nice sultan olur
Kulu olan kişiler Husrev-ü Hakan olur
Ayagunun tuzunu sürme çeken gözüne
Nesne görür gözü kim valih-u hayran olur
Şerbetinin katrasın her kim içer curasın
Gönlü Güher doluben sinesi umman olur
Sen malına tampagil köşk-ü saray yapmagil
Şol çalışıp yaptığun sonucu viran olur
İşbu surettir kamu ol dayıdur bu amu
Şartı muselemanluğun sıdk-la iymân olur
Sana direm iy dede sanma divi dünyede
Nefs divin zabt iden dinle Süleyman olur
Besleme gil tenuni ni'met-i büryanla
Bir gün olur bu tenun Tamuda büryan olur
Tutar isen buyruğun terk idegör ayruğun
Taş-u demur mumlayın hükmüne ferman olur
Bir kişi kim mal bulur sanmaki devlet bulur
Devleti bulan kişi Allâhu iste bugün
Uslu sözüdür Veled'e inanuben yüz süre
Yohsul ise bay olur bay ise sultan olur.

تخمیس المنظومة الافلاکية لشان حضرة سلطان ولد، لدرویش ثاقب

دده شیخ تکیه المولویه بکو تاهیه المحروسة

خدمت خاک دری حسرت شاهان اولور

مدحت شان فری حیرت اذهان اولور

همتک پرتوی دولت عرفان اولور

ای که هزار آفرین بونجه سلطان اولور

قولی اولان کشیلر خسرو و خاقان اولور

كوش دلى وقف ايدوب صدق ايله هر سوزينه
واقف اسرار اولوب عارف اولور اوزينه
بر نظر پاك ايله باقمق ايچون يوزينه
> آيا عنك توزيني سورمه چكن كوزينه
نسنة گورر كوزى كيم واله وخيران اولور '

نفس فراموش ايدوب ما ومنى فرقه سين
خرقه فقره اويوب شال وفا رقعسين
نيت خضره صالوب تشيه ليكين قرعه سين
> شربتئين قطره سين هر كيم ايچر جرحه سين
كوكل كهو طولوبن سينه سي عمان اولور '

اسب هوايه بنوب صاغه وصوله چاپا كيل
كوى هوس كرد اولوب كوى هوا قاپا كيل
جاده تجريدن وهمه اويوب صاپا كيل
> سن مالكة طاپا كيل كوشك وسراي ياپا كيل
شول چاليشيب ياپديغك صوكوجى ويران اولور '

فرق مالى اتمه ين غفلت وقسوت بولور
جمع مالى ايله ين محنت وثقلت بولور
ديمه نمذ پوش اولان ذلت وقلت بولور
> بر كيشى كيم مال بولور صانما كه دولت لولور
دولتى بولان كيشى اللهى بولان اولور '

خاطرکه کلمه سون ذکرهشت و طامو
ایتمه دماغ دله تلخ ایله شیرین خو
چونکه ویرور تفرقه اشبو دله وهم او
> اشبو صفتدر قامو اول دایدر بو عمو
شرطی مسلمانلغك صدق ایله ایمان اولور '

روبه وهمین کسوب مکر وضلال قویروغین
کوشنه اویم صقین دیو وحیل بویروغین
مزرعه دلك قویار طول امل آیروغین
> طوتر ایسه ك بویروغین ترك ایده کور آیروغین
طاش ودمیر موملاین حکمنه فرمان اولور '

آزه قناعت ایدوب ذوق ایده کور دنیه ده
آز ایله اولما صاقین درد وغم کینه ده
پند ایله بند ایلیوب قعرچه میناده
> سکا دیرم ای ده ده صالما دیوین دنیه ده
نفس دیوین ضبط ایدن دینده سلیمان اولور '

چونکه یوق انسیتی خواب وخورك جان ایله
ویرمه آکا ثقلتی بس نمك نان ایله
وقتنی ایتمه تلف طوف سرخوان ایله
> بسلمه کل تنکی نعمت بریان ایله
برکون اولور شول تنك طاموده بریان اولور '

نقش وجودك ايدوب كان كان لم يكن
ذاتنى قيل صدق ايله مخزن علم لدن
ايمه يتر درسنى ازير صرف كهن
> هى باشكه در اوكون اللهى ايسته بوكون
اوصلو سوزيدر يوكون بونده نه يالان اولور '

يولنه جانن ويرن معنيه ثولش دكول
فقر ايله فخر ايله ين كول كى كلمش دكول
عكس خريدار اولاصلى بولش دكول
> خاللقى ايسته ين نا خلف اولش دكول
غيره كوكل باغلايان صكره پشيمان اولور '

منكر ايسه ك سىرتى كرچه اراقدن اورر
دفتر عمر ك ولى پنجه غيرت دورر
ثاقب اولان بنده سى دولت وفرصت كورور
> هر كه بوكون ولده اينابوين يوز سرر
يوخسول ايسه باى اولور، باى ايسه سلطان اولور '

Kütahya Mevlevi Şeyhi M. Sakıp Dedenin Tahmisi

Hidmet-i hâk-i deri hasret-i şâhân olur
Midhat-i şan-i ferî hayret-i ezhân olur
Himmetinin pertevi devlet-i irfân olur
"Ey ki hezâr âferîn bu nice sultân olur
Kutlu olan kişiler Hüsrev-ü Hâkan olur"

*

Gûş-i dili Vakf idüp sıdk ile her sözine
Vâkf-i esrâr olup ârif olur özine
Bir nazar-i pâk ile bakmak içün yüzine
"Ayağının tozını sürme çeken gözine
Nesne görür toluben sinesini ummân olur"

*

Nefsi ferâmûş idüp mâ vü menî firkasin
Hırka-i farke uyub şâl-i vefâ ruk'asın
Niyyeti Hırza salub teşneliğin kur'asın
"Şerbetinin katresin, her kim içer cür'asın
Gönli Güher toluben sinesi ummân olur"

*

Esb-i hevâya binüp sâğ u sola çarpma-gil
Kûy-i heves-gerd olub kâ-y-i hevâ kapma-gil
Câdde-i tecridden vehme uyub sapma-gil
"Sen malına tapma-gil, köşk-ü saray yapma-gil
Şol duruşub yaptığın sonucu vîrân olur"

*

Ferk-i malı etmeyen gaflet ü kasvet bulur
Cem-i malı eyleyen mihnet ü sıklet bulur
Dime nemed-pûş olan zillet ü killet bulur
"Bir kişi kim mal bulur sanma ki devlet bulur
Devleti bulan kişi Allahı bulan olur"

*

Hâtırına gelmesün zıkr-i Behişt-ü Tamu
İtme dimağ-ı dile telh ile şîrîn hu
Çünkü virür tefrika uşbu dile vehm-i u
"Uşbu sıfatdur kamu ol dayıdur bu amu
Şartı müselemanlığın sıdk ile îmân olur"

*

Rûbeh-i vehmin kesüb mekr ü dalâl kuruğın
Gûşuna koyma sakın dîv ü hiyel buyruğın
Mezra'-i dilin kopar tûl-i emel ayruğın
"Dutar isen buyruğın terk ide-gör ayruğın
Taş u demür mumlayın hükmüne fermân olur"

*

Aza kanâat idüp zevk ide-gör dünyede
Az ile olma sakan derd ü gam-i dünyede
Pend ile bend eyleyüb ka'r-i çeh-i Minede
"Sana direm ey dede salma divîn dine de
Nefs divin zabt iden dinde Süleymân olur"

*

Çünkü yok ünsiyetti hab ü horün can ile
Virme ana sıkleti bes nemek ü nân ile
Vaktini itme telef tavf-i ser-i hân ile
"Besleme-gil tenini ni'meti büryan ile
Bir gün olur şol tenin Tamuda büryân olur"

*

Nakş-i vücudun idnüb kân-i ke-en lem-yekün
Zatını kıl sıdk ile mahzen-i ilm-i Ledün
İtme yeter dersini ezber-i sarf-i kühün
"Hey başına dir öğün Allahı ise bugün
Uslu sözüdür yüğün bunda ne yâlan olur"

*

Yoluna cânın viren ma'nide ölmüş degül
Fakr ile fahr eyleyen gül gibi gülmüş degül
Aksi harîdâr olan aslını bulmuş degül
"Halıkını isteyen nâ-halef olmuş degül
Gayre gönül bağlayan sonra peşîmân olur"

*

Münkir isen sîreti gerçi irakdan urur
Defter-i ömrün veli pençe-i gayret dūrūr
Sâkip olan bendesi devlet ü fursat görür
"Her ki bugün Velede inanuben yüz sürür
Yohsul ise bâ-y olur, bâ-y ise sultân olur"

تخمیس المنظومۃ الولدیه الفقیر ولد چلبی المولوی من احفاد
الخضرۃ المشار الیه

مولوی سلطانلری خاصۃ یزدان اولور
آنلره سلطان ولد سرور ذیشان اولور
حشمتی ایدن شویله ثنا خوان اولور
> ای کی هزار آفرین بونیجه سلطان اولور
> قوی اولان کیشیلر خسرو وخاقان اولور

حقه ایریشیر کین مسلك فیروزینه
حضرت حتی کورور نظره قیلان یوزینه
واصل ایقان اولور کوش طوتان سوزینه
> آیاغنک توزینی سورمه چکن کوزینه
> نسنه کورور کوزی کیم واله وحیران اولور

شمس چراغندن اول کیم اویارر شمعہ سین
مهر جهانہ ده کیشمز بر اوافق لمعه سین
فخر آکاکیم جمعه دوشورور قرعه سن
> شربتنگ قطره سین هرکیم ایچر جرعه سن
> کؤکلی کهر طولوبن سینہ سی عمان اولور

مشتبهات او غرينه نفسه اويوب چاتماغيل
 خلقك النده نه كوردكسه همان قاپاغيل
 كسب حلال ايت صاقين طوغرو يولى صاپاغيل
 > سن مالوكه طاپاغيل، كوشك وسراى ياپاغيل
 هشول چاليشب ياپديغك صوك اوجى ويران اولور '

ساده نسب ويرمز انسانه نمو وسمو
 عرق سفيد وسيه نام و نشان روى ومو
 حليه تقوى كرك كيم شرف آدم او
 > اشبو صورتدر قامو بو طايدر اول عمو
 شرطى مسلمانلغك صدقاه ايمان اولور '

عالم كبراي كورسن شو كوچوك بنيه ده
 سالكى آفاق سيرندن ايدر غنيه ده
 بويلاه خطاب ايلر افلاكى دده قونيه ده
 > ساكه ديرم اى دده صائمه ديوى دنياه ده
 نفس ديوين ضبط ايدن دهره سليان اولور '

طولسه ميانك بيله زر طولو هميانله
 باغداشه كور بطن جوعان تن عريانله
 قارشيله ذوق وغمى نظره سيانله
 > بسله مه كيل تنونى نعمت بريانله
 بركون اولور بو تنوك طاموده بريان اولور '

نطق ولىدن همان حفظ ايدرك بولدوغن
قيد ايدرك جونكنه عشقيه وارين يوغين
درکه پاکنده ايفا ايدرك قوللوغن
'طوتار ايسه ك بويروغن ترك ايدە كور آيروغن
طاش ودمور موملاين حكمكه فرمان اولور'

دولت داريني اول صاحب همت بولور
كيم حكم مثنوى كنجينه وصلت بولور
معرفة الله جاه ولايت بولور
'بر كيشي كيم مال بولور، صائمه كه دولت بولور
دولتي يولان كيشي الله يولان اولور'

سيرو سلوكه كيره نلر تلف اولمش دكول
آتش نفس وهوايه علف اولمش دكول
جان ويژه نه راه حقه اسف اولمش دكول
'خالقنى ايسته ين نا خلف اولمش دكول
خلقه كوكل باغلانان صوركرا پشچان اولور'

بونجه زماندر چاليشدك هوس نفس ايچون
باق نه قازاندك بوكون عاقل ايسه ك بر دوشون
نادم اول ائمه هدر فرصتي شن بوسبوتون
'اي باشوكه دير اوكون الله ايسته بوكون
اوصلو سوزيدر بوكون بونده نه يالان اولور'

کیمکه یوزین ای ولد درکنه دوندوره
جمله آمالنی صدقله آنده کوره
دست ارادت ایله دفتر حرصین دوره
> هرکه بوکون ولده اینانین یوز سوره
° یوخسول ایسه بای اولور بای اسیه سلطان اولور °

Veled Çelebi'nin Tahmisi

Mevlevi Sultanları Hassa-i yezdan olur
Anlara Sultan Veled serveri Zişan olur
Haşmetini seyreden şöyle senahân olur
"Ey ki hezar aferin bu nice sultan olur
Kulu olan kişiler Husrevü Hakân olur"

*

Hakka irişir giren meslekî firuzuna
Hazreti Hakka görür nazr'a kılan yüzine
Vasıl-ı ikân olur gûş tutan sözine
"Ayağının tozunu sürme çeken gözine
Nesne görür gözi kim valihü hayran olur"

*

Şems çarağından ol kim uyarır şem'asin
Mihri cihana değişmez bir ufak lem'asin
Fahr ana kim aynı cem'a düşürür kur'ansin
"Şerbetinin katrasın her kim içir cür'asin
Gönül Güher doluben sinesi umman olur"

*

Müştehiyat uğruna nefis uyup çapmagîl
Halkan elinde ne gördünse hemen kapmagîl
Kesbi helâl it sakın doğru yolu sapmagîl
Sen malına tapmagîl, köşk-ü saray yapma gîl
Şol çalışıp yaptığın sonucu viran olur."

*

Sade neseþ virmez insana nümüvvü sümüv
Irk-ı sefidü siyeh namu niþan ruy-u mu
Hilye-i takva gerek kim şeref-i adem u
"İşbu suretdir kamu bu dayıdır ol âmû
Şartı müselemanlığın sıdk ile iman olur"

*

Alem-i kübrayı gör sen şu küçük bünyede
Salikâ afâk seyrinden ider gunyede
Böyle hitap eyler Eflâkî dede Konye'de
"Sana derim ey dede sanma divi dünyede
Nefis divin zapteden dinde Süleyman olur"

*

Dolsa miyanın bile zer dolu hemyanla
Bağdaşa gör batnı cev'na ten-i uryanla
Karşıla zevk-u gâm nazra-ı seyyanla
"Besleme gil tenüni nimeti büryanla
Bir gün olur bu tenün Tamuda büryan olur"

*

Nutk-u Veled'den heman hıfz ederek bulduğun
Kaydederek cönküne işk ile varın yoğun
Dergâh-i pakinde ifa ederek kulluğun
"Tutar isen buyruğun terkede gör ayrugun
Taş-u demür mumlayın hökmüne fermân olur"

*

Devletü dareyni ol sahibi himmet bulur
Kim hikem-i Mesnevi gencine vuslat bulur
Marifetullah'a cahi vilayet bulur
"Bir kişi kim mal bulur, sanma ki devlet bulur
Devleti bulan kişi Allah-ı bulan olur"

*

Seyru sülûke girenler telef olmuş degül
Ateşi nefis-ü havaya alef olmuş degül
Can verene rahı Hakta esef olmuş degül
"Halıkanı isteyen na halef olmuş degül
Halka gönül bağlayan sonra peşimân olur"

*

*Bunca zamandır çalırdın hevesi nefis için
Bak ne kazandın bugün âkil isen bir düşün
Nâdim ol etme heder fırsatı sen büsbütün
"Ey başına dir öğün Allahı iste bu gün
Uslu sözüdür yüğün bunda ne yalan olur"*

*

*Kim ki yüzün ey Veled dergihine döndüre •
Cümle-i amâlini sıdk ile anda göre
Dest-i iradet ile defteri hursın düre
"Her ki bu gün Veled'e inanubên yüz süre
Yohsul ise bay olur, bay ise sultan olur"*

Husrev Paşa- Eyüp Kitaplığı, Şehit Mehmet paşa kısmı 282 numarada tam bir Mesnevi Şerif mevcut olup sonunda Mevlâna'nın birçok gazelleri de yazılmıştır. Okurlara sunduğum iki klişeden birincisinin üzerinde Ketebehu Ahmet Paşa imzası adı altında ise güzel bir rubai yazılıdır. Mevlâna, Sultan Veled, Ulu Ârif Çelebi'nin rubailerini arasında rastlamadığımız bu dörtlü acaba Ahmet Paşa'nın mı?

ای ظل تواز سایه طوبی خوشتر وی رخ تواز راحت عقبی خوشتر
پیش از رخ تو بندت معنی بوجود ای صورتت از هزار معنی خوشتر

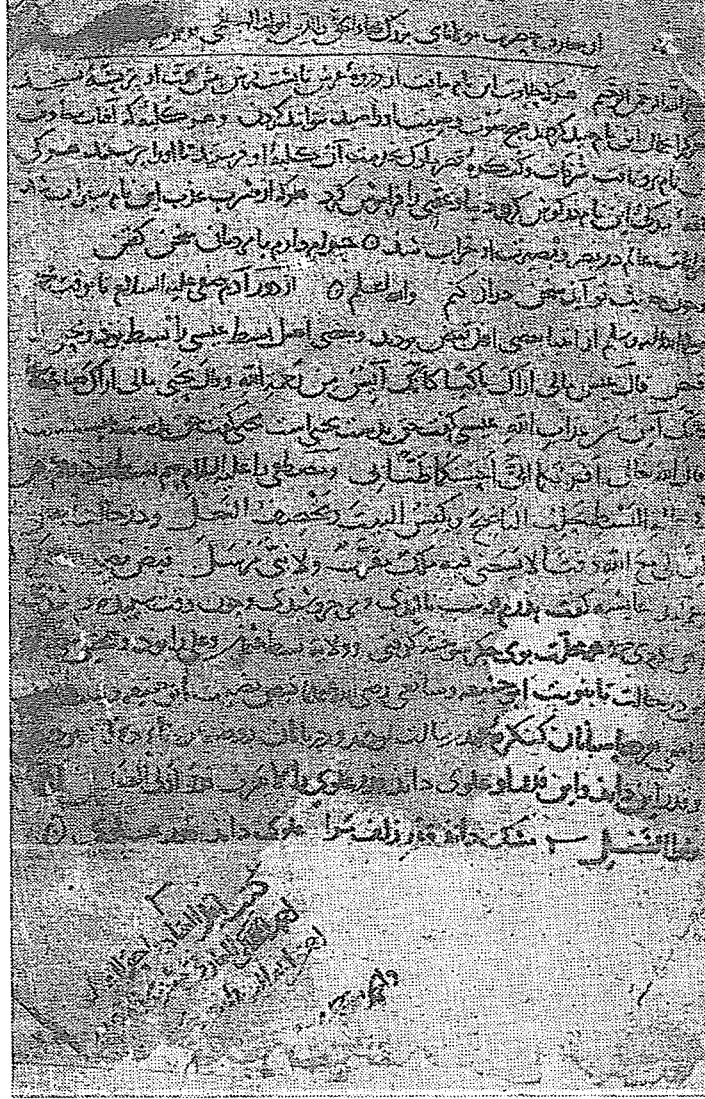
*Ey gölgesi tubanın gölgesinden daha hoş olan
Ey zahmeti ukbanın rahatından daha hoş olan
Senin yanağının karşısında ma'na vücut kazanır,
Ey sureti, bin ma'nadan daha güzel olan!*

Bize göre bu Ahmet Paşa Sultan Veled'in kızı Mutahare Âbide Hatun'un oğlu Hızır Paşa'nın oğlu Mehmet Paşa'nın oğludur. Kütahya'lı Germiyan şehzadelerinden olan Ahmet Paşa'nın iki oğlu vardı. Birisi son Germiyan padişahı Emir Yakup Çelebi'nin 825/1422 tarihli fermanında şahitler arasında imzası bulunan Emir Âdil Çelebi'dir. Diğer ise Mehmet Balı Çelebi'dir. Bu zatın oğlu meşhur Divane Mehmet Çelebi'dir. Eğer bu rü-

bai Ahmet Paşa'nın ise, ozaman Mevlevi ailesinden olan Ahmet Paşa Çelebi'nin de engin bir şair olduğu ortaya çıkar.

Sonunda Sultan Veled'in hatimesi bulunmayan *Mesnevî*'nin nihayetindeki Saray şehirli Mevlevi ve Adilî Bahâeddin'in kitabesini de birlikte görmekteyiz.

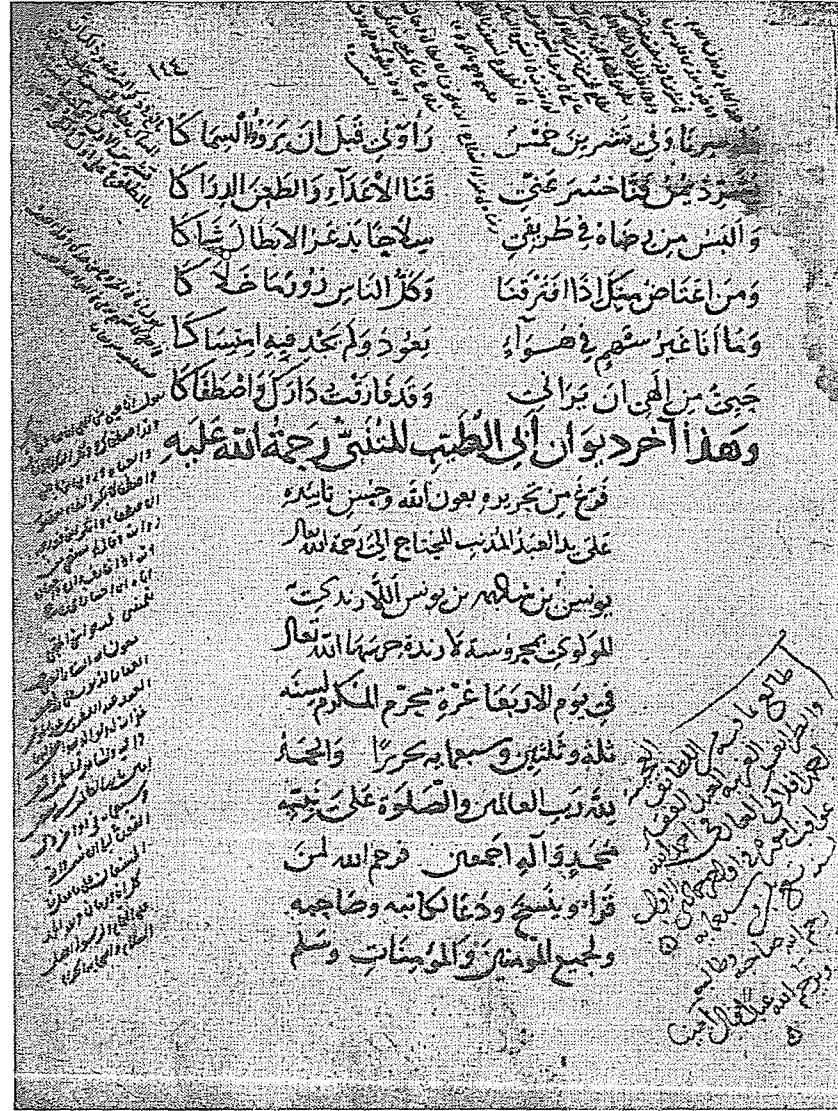
Sultan Veled'in el yazısı yine Eyüp Hüsrev Paşa kitaplığı Şehit Mehmet Paşa kısmı 182 numarada kayıtlı yalnız altıncı cilt *Mesnevî-i şerif* cildinin 116 b'sinde kendi hatimesi olmadan kitabesini yazmıştır. Yazı Selçuki neshi olup 17 Zilkade Salı günü yazılmış ancak senesi tek ile onlar yeri okunamamakta ancak yüzler hanesinde altıyüzüncü yıl kenarda kaldığı için cilt kâğıdına yapışmış, bundan ötürü o kısım belli olmamıştır. Daha altında "in ezan-ı Sultanı Arifest te malûm başed" diye sonradan başka bir kalemle bir rubai yazılmıştır.

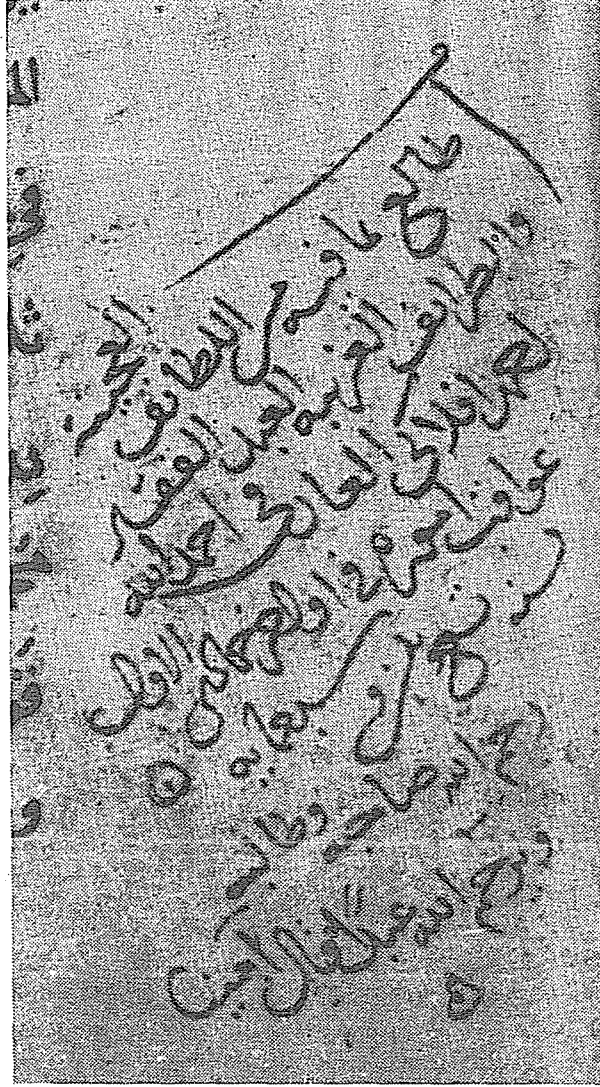
Eflâkî'nin el yazısı, solda imzası

1 - كليه اقل العتاد واحتر العباد 2 - احمد الحاكى العارف مشويخون تربة... 3 - احسن الله اليه.

Tanrının değersiz kulu Kutlu türbede Mesnevihan Ahmed-al Hâk-al Ârifî... Metin ise ulu Mevlâna Bahaeddin Veled'in Maarif adlı kitabından bir sayfadır. 723/1323 te yazılmış bir Mesnevi'nin başına eklenmiştir. Bu Mesnevi şimdi Konya müzesindedir.

Mütenebbi Divanı'nın son sayfası. Sol köşede, Abdülmüminoğlu Abdüllâtîf, Zilka'de sonu 770'te bu eseri okumuş, notlar yazmış. Bursa Orhangazi Haraççı kısmında 937 numarada saklı Mütenebbi Divanı olup Muharrem başı 733/22.9.1332 yılında Larende (Karaman)lı Mevlevi Yunus oğlu Şadi oğlu Yunus'un yazmış olduğu eserin son 144 ncü varakında sayfanın sağ tarafında Eflâkî'nin yazısı bulunmaktadır. Bütün sayfayı, yalnız Eflâkî'nin kitabesini iki kısmı ayrı ayrı sunuyoruz.

Bursa Orhangazi Haraçcı kısmında 937 numarada saklı Mütenebbi Divanı olup Muharrem başı 733 yılında Larende (Karaman)lı Mevlevi Yunus oğlu Şadi oğlu Yunus'un yazmış olduğu eserin son 144 ncü varakında sayfa-
nın sağ tarafında Eflâkî'nin yazısı bulunmaktadır. Bütün sayfayı, yalnız Eflâkî'nin kitabesini iki kısmı ayrı ayrı sunuyoruz.

1 - طالع بما فيه من اللطائف العجيبة 2 - والطرائف الغريبة العبد الفقير احمد افلاكي العارفي احمد الله 3 - عواقب اموره في اواخر
جادی الاول 4 - لسنة تسع وثلثين وسبعائه 5 - رحم الله صاحبه وطالبه 6 - ويرحم الله عبنا قال آمينا.

1 - الله الباقي

2 - انتقل من دار الفنا الى دار البقا

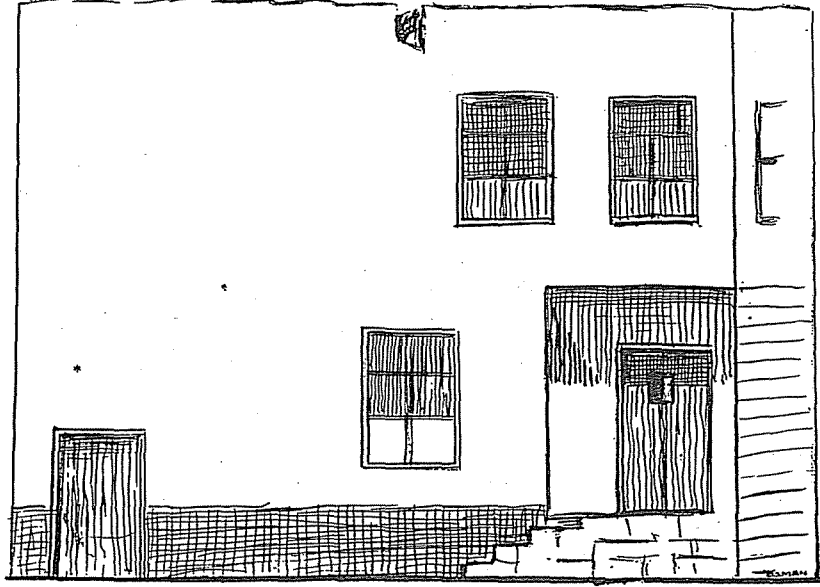
3 - الصدر الكبير والبحر البعير فريد دهره

4 - وحيد عصره المرحوم المغفور شيخ افلاكي

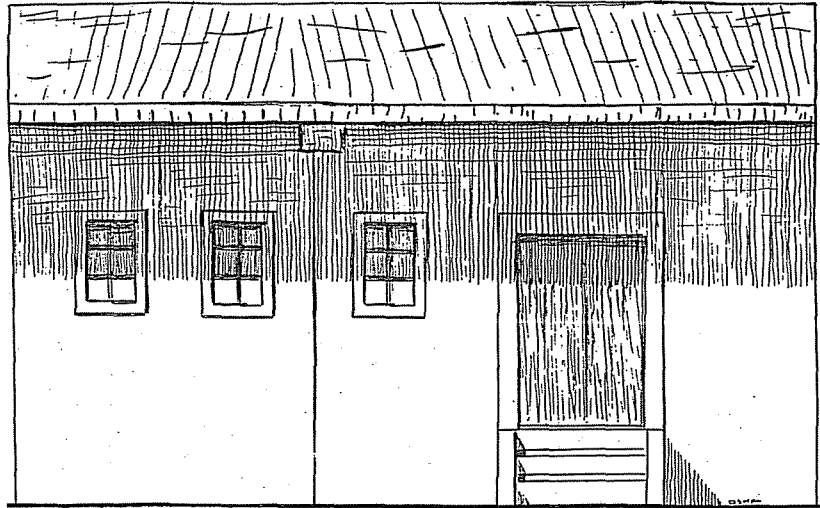
5 - العارف تغمده الله بفترانه

6 - يوم الاثنين آخر رجب سنة احدى وستين وسبعائه.

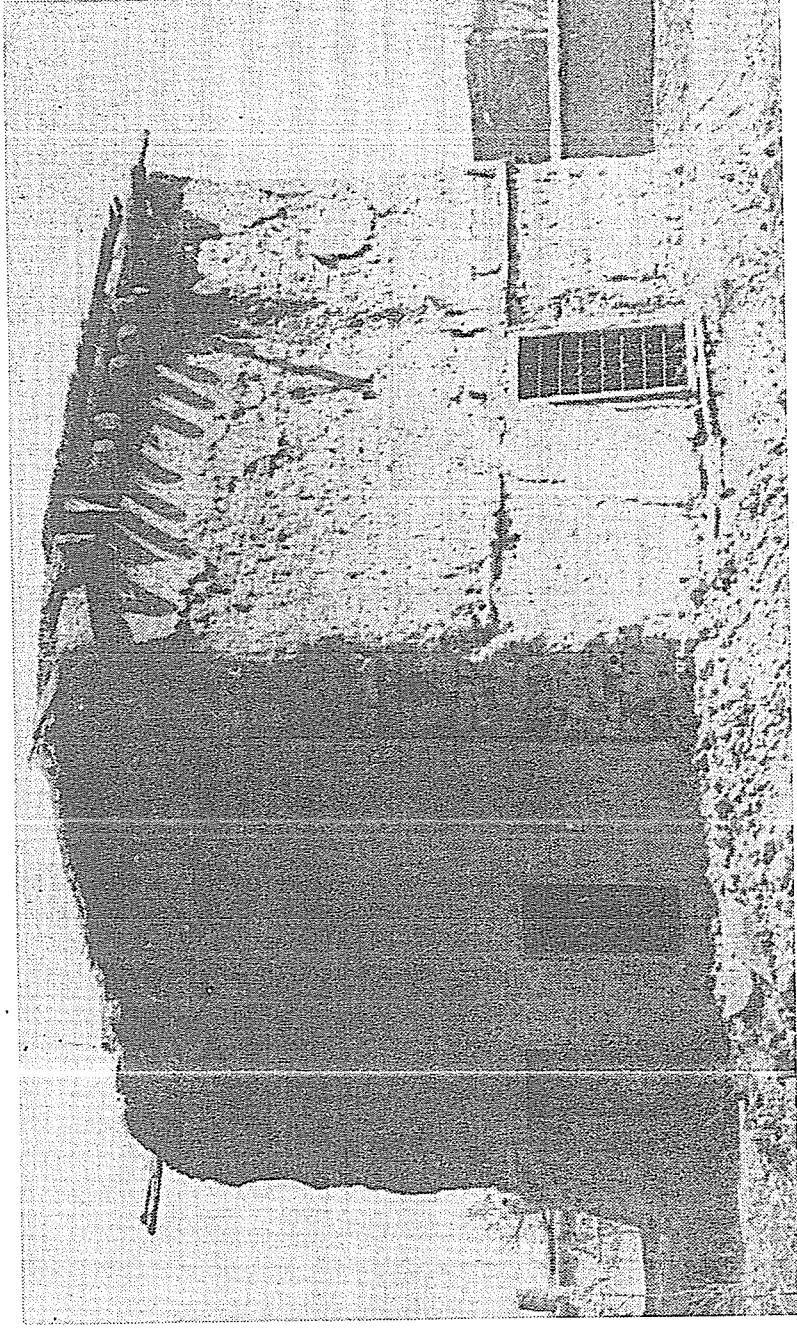
17 Haziran 1360 Pazartesi. Kabir Taşının Müzeye geliş tarihi 20 Nisan 1929, Müzedeki Envanter no. 923'tür.

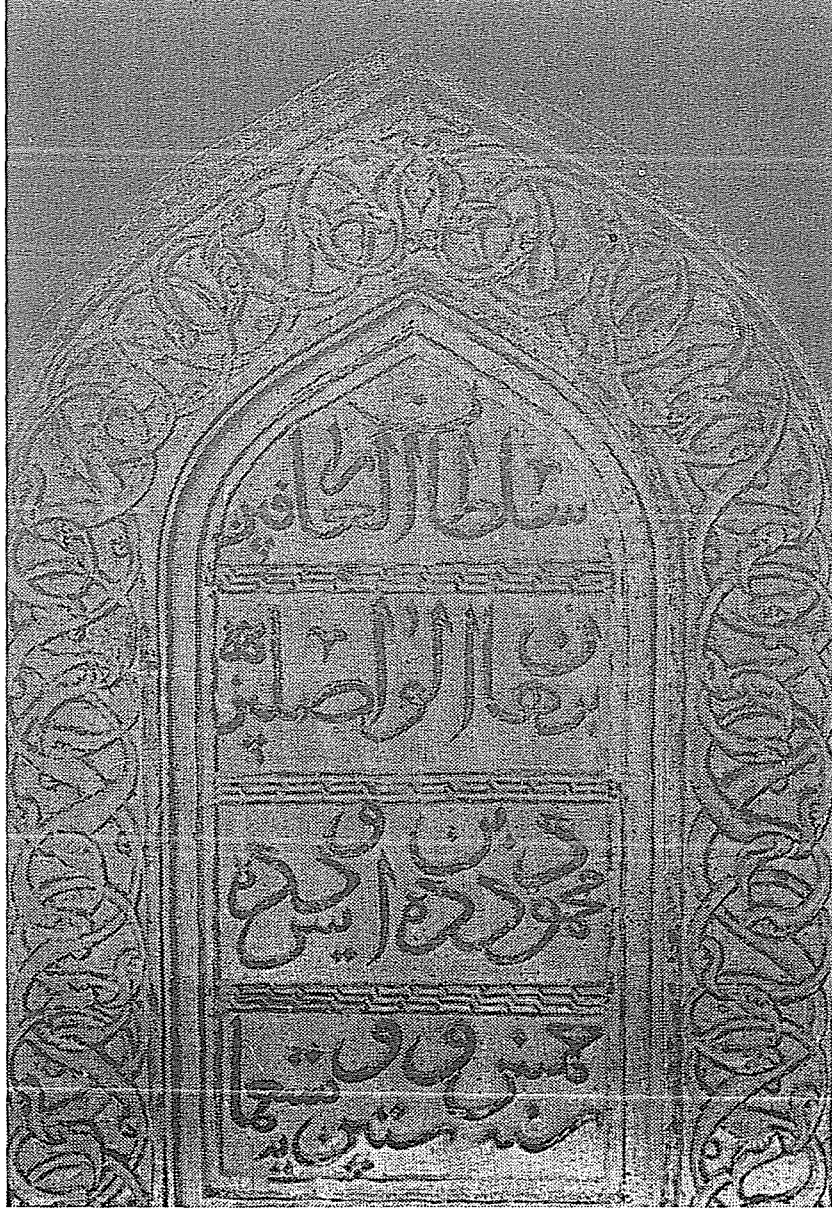
Topbaş Hoca'nın evi (*) işaretli kapının içerisindeki bölmede Eflâkî ile Sipehşalâr'ın, başka o devre ait zatlerin kabir taşları bulunmakta idi.

Eflâkî zamanından kaldığını sandığımız taş oda

Türbedar Mahm r Dedenin türbesi. Ak e me'nin arkasındaki bahçe içerisinde (Konya- Topraklık).

Türbedarı Üveys oğlu Mahmud Dede'nin mezar taşı kitabesi (ölümü 965/1558)

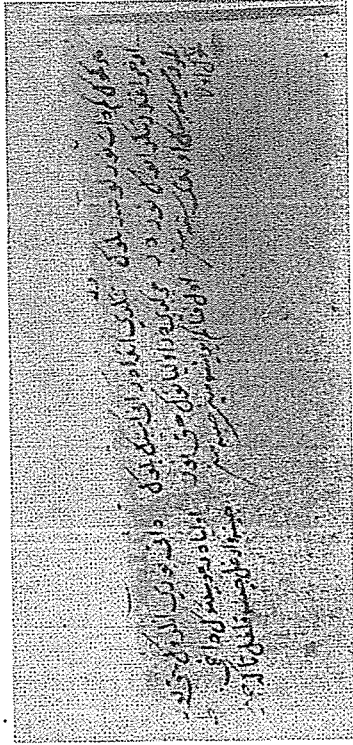
1- سلطان الفاروق 2- برهان الراصلين 3- محمود دده بن اويس دده 4- سنة خمس وستين وتسعمائة ٩٦٥

هر که نم بر نفس عشق سلام بدی / صغلی السدی حقا خاسته مقام ابدی
 سودی غایت ای ندری هوشی / جانی او غایت که او د خرام ابدی
 عشق بیکر کما کر مدی هم او / عاشق الی رب ربانفس غلام ابدی
 اولد هلاکتی که جگر هلاکتی / جانلر انیتر کما عین مقام ابدی
 عشق که شرح ادم بیایم ای / عابدلر حاضر ادر زخمت عام ابدی
 دار بلو صحران رحله کفری / یوسف زندان عشق د ارسلام ابدی
 ای که خام ادری عشق ابدی / نفسه این محنت لر کند وی خام ابدی
 عشق که نون قلم ابدی / د امری او د قید در عشق ابدی
 عشق که نون قلم ابدی / عشق ابدی امدی بحر غلام ابدی
 عشق که نون قلم ابدی / قطب جهان بول ناوردی تمام ابدی
 اولد ایضا
 کور کور ای کور لر / آغاکور کور کور کور لر
 شورون شورون کور لر / صغاین فاش ادر دانی کور لر
 شورون شورون کور لر / قلن کور و بیری نانه کور لر
 شورون شورون کور لر / قشواست کور قشور کور لر
 شورون شورون کور لر / انای طیر غصبا قند کور لر
 شورون شورون کور لر / آشاکور کور کور کور لر
 شورون شورون کور لر / مجبور قلمش شرحی کور لر
 شورون شورون کور لر / سوز ای بولر هم کور لر
 شورون شورون کور لر / نصیب الترحی غمی کور لر

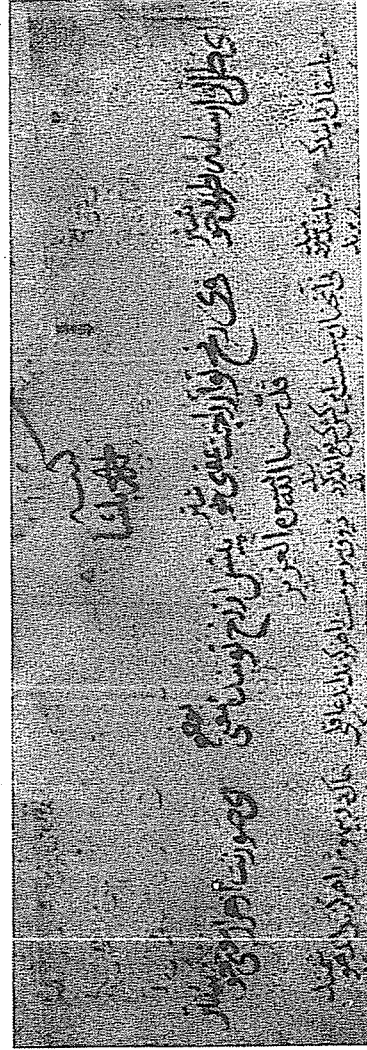
Eflâk'ın iki Gazeli, okunuşu 291, 292. sayfalardadır.

دای بیغ لایله اندر
 دلم هوای قاشا بوستان دآرد
 کربوستان صف دروی دوستان دآرد
 شور صا الزناشی کلمی فلروایر
 حکم روان جاما فلانم از آید
 آو کس غایتی ز کوه انصاف
 کرکلو صفای دلم دایا بقدر
 کرمی غرض فلک آدم خور ملک
 حکما قرمان قویا لک الزل زلزل
 حکمده عالی دردی غرض بودی
 قدر زلله ادمی کندر قلب خیم
 آید جهان شاهرز قائم الهمید
 خوش نور اولور در آید
 لطفنا بقدر غدر لیل اولور اخذ
 قللرا اندر اندر قائم اولور غلبر
 باد ز شکار خاتم سلطان
 قران اشا جاسر قاهر نعم الضیر
 اول قصه جاندر جندل کایاندر
 شیل کرم رحیم شیل سیمع بصیر
 عیسوی موسی کلیم الدل انداکلم
 اخبر کز بر سلیم کلیم بشیر
 عسبان مصطفی جاللز انون صفا
 هر که بویلا او فایله اولوایح
 لعل انجینا بشر بقدر غا و آرش
 جات عین کرم کرم جمل فلان
 دشتای سحر سحر جزله تکر حقیق
 بد الزل سحر سحر سحر اولوایح
 کلیم کلیم کلیم کلیم کلیم کلیم
 اول غرض حقا ظلو اولوایح

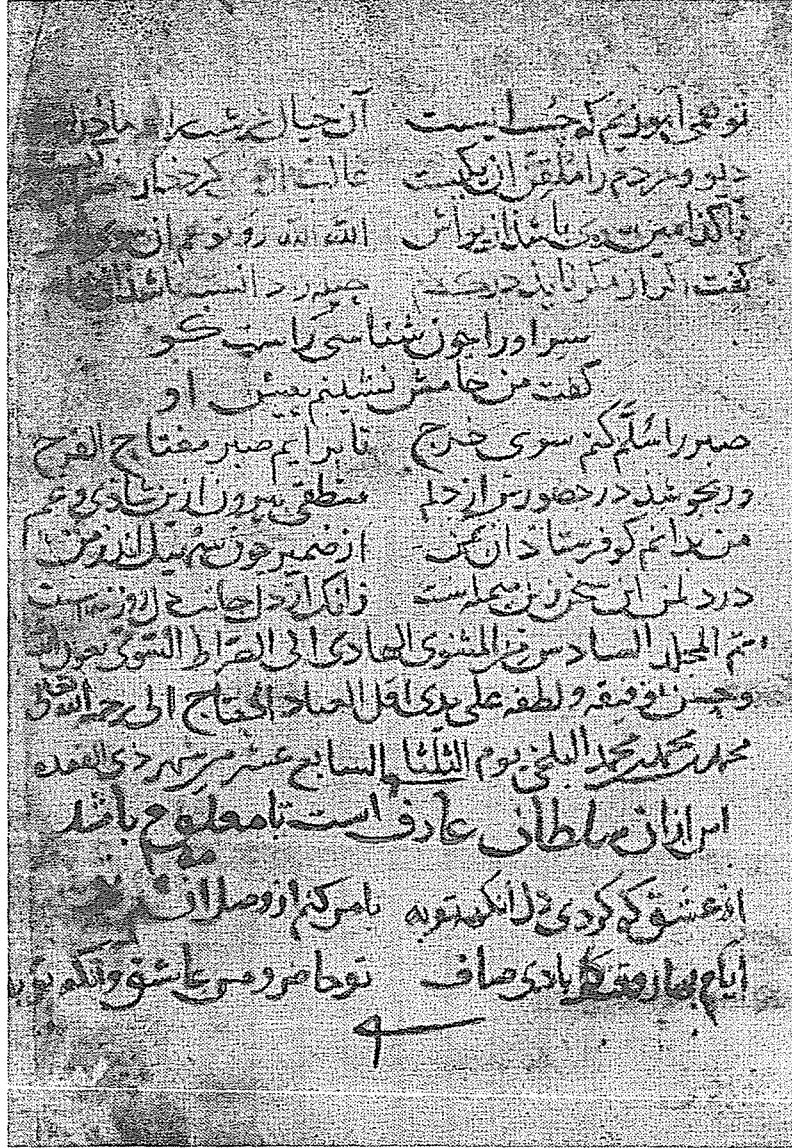
Eflâkî'nin hiç yayımlanmamış bir gazeli, okunuşu 293, 294. sayfalardadır.

Sultan Veled'in bilinmeyen bir şiiri, okunuşu 306. sayfadadır.

Germiyan Şehzadesi Ahmed Paşa Çelebi'nin el yazısı, okunuşu 304. sayfadadır.

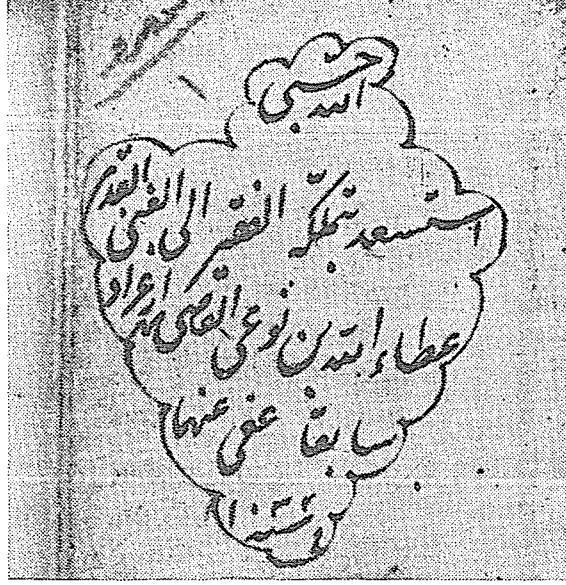

1 - تم المجلد السادس من المتنوى الهادى الى الصراط السوى بعون الله

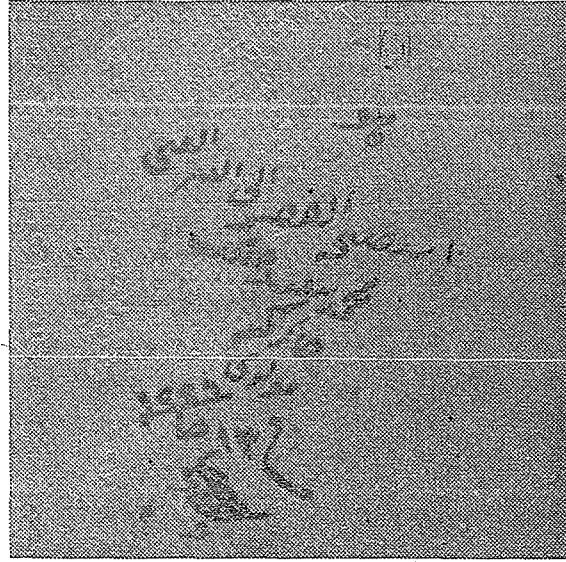
2 - وحسن توفيقه ولطفه على يدى اقل العباد المحتاج الى رحمة الله تعالى

3 - محمد بن محمد بن محمد الباخي يوم الثلاثاء السابع عشر من شهر ذى القعدة...

4 -ستائه

Nev'i zâde Âtaullah Efendi'nin el yazısı, okunuşu 308. sayfadadır.

Mehmet Said Halet Efendi'nin el yazısı, okunuşu 309. sayfadadır.

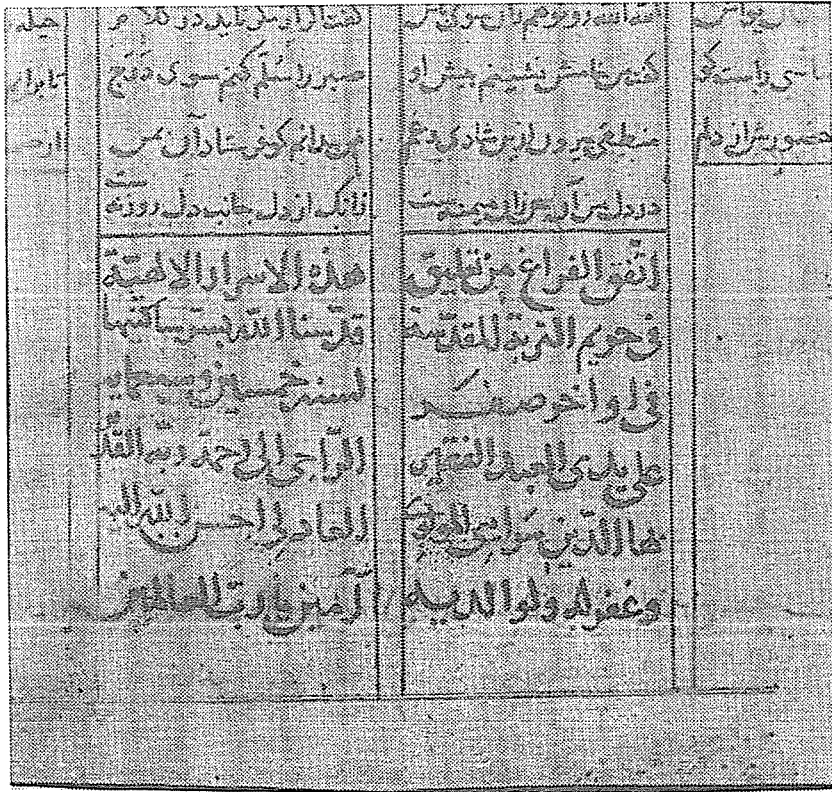
۴۴۴

و ابو بكر حاج تقى كزداچى غالى را و احمد غالى تقى كزداچى خطيبى محمدي را
 و احمد خطيبى محمدي تقى كزداچى را و شمس الدين شمسى را و شمس الدين شمسى
 تقى كزداچى را و مولانا بهار الدين محمد المعروف بيهود ولد را و بهار ولد تقى
 كزداچى را و بهار الدين سيد محقق ترمذى را و سيد بهار الدين محقق ترمذى
 تقى كزداچى را و مولانا جلال الدين محمد را و سيد بهار الدين محقق ترمذى
 امين يارب العالمين بر حمتك يا ارحم الراحمين

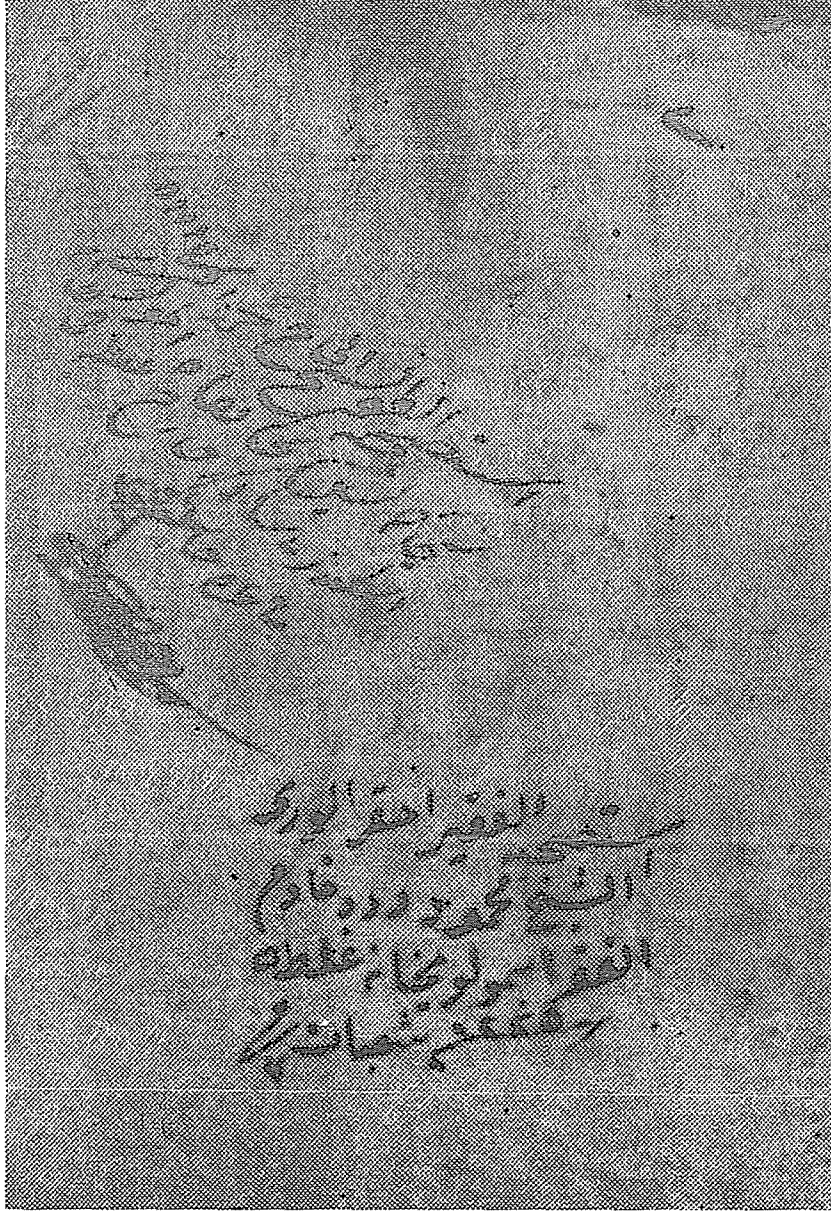
قد وقع الفراغ من تحرير هذه النسخة الشريفة
 على يد الضعيف المحتاج ابو بكر ابن فرخ جلى
 من اعقاب حفرة طباطبائي في سنة
 الف واصلين من اهل جلال الدين رقيب
 قدس سره سنة الف واصلين في اول
 شهر ربيع الاخر سنة
 ست و ثمان مائة
 من الهجرة النبوية
 عليه افضل
 التحية

۴۴۴

Ebubekir Çelebi'nin el yazısı, okunuşu 308. sayfadadır.

Sarayşehirli Mevlî Âdîlî Bahaeddîn'in el yazısı, okunuşu 307. sayfadadır.

Galata Mevlevihanesi şeyhi M. Ruhi Dede ile aynı tekke şeyhi Mahmud Dede'nin elyazıları, okunuşları 309. sayfadadır.

Zusammenfassung

Ich werde hier eine Berichte über 2 schon vorhanden türkische Gedichte schreiben

1. Gedicht von Sultan Veled, sohn von Mevlânas (1225-1312). Im Jahre 1925 wurden die ganzen türkischen Gedichte in "Divan-1 Türki-i Sultan Weled" publiziert; deren Herausgeber Weled Çelebi İzbudak (1868-1953) İst.

Im jahre 1941 wurde von mir ein Buch unter dem Namen "Divan-1 Sultan Weled" veröffentlicht" welches Rubriken von obengenannten Buch von 1925 enthaelt.

Zu Bursa in der Bibliothek von Orhan ghazi, Abteilung Izzi Efendi No.52 finden wir Mesnevi von Mevlâna 1., 2., das Buch wurde im Jahre 747/1344 von Huseyn sohn Osman b. Abdullah kopiert.

İn dem Band zwieschen 1., 2., Buch befindet sich eine Leerseite auf welcher von unbekannte Hande in Gedicht schon 5 Versen und 1 Zaile geschrieben steht. Diese 5 Verse und 1 Zeile sind bereits in meinem türkischen Arbeitstext enthaelt. Unter diesen 5 Versen sind schon 2 bekannte Ghaselen von Sultan Weled Çelebi enthalten.

Eflâki Dede (?-1360) "Die"m "Divan 1 Türki i Sultan Weled 1925" in Istanbul, auf Seite 118-122 veröffentlichten 3 Ghaselen von Eflâki Dede, Autor Weled Çelebi ist.

Weled Çelebi fand im jahre 1890 in Istanbul in der Ejub Sultan Mosche in einem Schrank vorhandenen Buch Mevlânas Mesnevi diese 2 Ghaselen.

60 jahre spaeter also 1950 fand ich dieses Buch in der Bibliothek von Husrev pascha, Abteilung Şehid Mehmet pascha No. 181. VI. Band von Mevlânâs Mesnevi. İn diesem Buch finden wir Ende eine unbeschriebene Seite und nach dieser Seite

kommt 158 b. Auf der die 4., Ghasele geschrieben ist. Der Text diese 4., Ghasele ist auch schon in meiner türkischen Arbeit geschrieben.

Bei dieser Gelegenheit möchte ich den Herren Gelehrten auch in die Handschrift des Eflâki Dede überreichen, Die Jahre 1327 geschriebenen VI Baende Mevlânâs Mesnevi enthalten. Auf der Erstenseite dieses, schon geklebten Papier Eflâki Dedes Handschrift.

Man sieht auch unter die Unterschrift "Ahmed al Khakî al Ârifi" von Mesnevillehrer von Mevlânâs Mauseleum.

Ich erlaube mir "Ihnen auch Aufnahme des Grabmals mit Grabschrift von Eflâki Dede zu zeigen, welche das Todesdatum enthaltet, Ende Receb 761 d. H. 17/6/1360; und höhere Grade wissenschaftlichen und Beamten Titel enthaelt. Gleichzeitig überreiche ich Ihnen auch 2 Sikizzen, wie angeblich das von Stein und Ziegel gebaute Haus von Eflâki Dede, und die andere mit x gezeichnete Tür, soll der letzte Ruheraum des gelehrten gewesen sein.

Als letztes zeige ich Ihnen noch eine Photographie der Handschrift von Sultan Weled, Nr. 282, Abteilung Mehmed pascha von der Bibliothek Husrev Pascha zu Ejup Sultan.

Sultan Veled'in bilinmeyen şiiri:

<i>Her kimun kim zati nurludur bilün</i>	هر كهوك كم ذات نورلودر بلوك
<i>Tanrı anda dur anı isten bulun</i>	تنكرى اندادر أنى استك بلوك
<i>Zati nurı anların Hak nurudur</i>	ذاتی نورى انلروك حق نوردر
<i>O çarağdur Tanrı anın nurudur</i>	اوچر اعدر تنكرى آنوك نوردر
<i>.....dır evliyanun hakkı nur</i>	... در اولیانوك حق نور
<i>Evliyadur Masinun dağı Tur</i>	اولیادر موسینوك داغی طور
<i>Turisine sinen oldu sanasın</i>	طور سیننه سینك اولدی سنه سن
<i>Ol fena kim irişesin sıyasın</i>	اول فنا كم ایریشه سین صیه سن

Cana vargıl cana kılğl taki can جينه وارغل جينه قلغل تاكه جان

"uşbu tenden kurtulupola revan" اوش بو تندن قورتولوب اولاروان

NOT: Bu son mısra tarafımdan katılmıştır.

Klişelerin Notları:

1) Kıpçak ülkesinin başkenti olan Saray şehrinden olup Mevlâna'nın kutlu tğrbesinde Hattat olarak çalışmış olan, adının sonuna Mevlevi- Adilî nispetlerini koyan Bahaeddin'in yazmış olduğu 6 ciltlik Mesnevi'nin sonundaki Kitabede Safer sonu 750/19.5.1349 yılında bu ilahi sırları kutsal türbenin içerisinde yazdığını bildirmektedir.

1a) Gene aynı zat Konya Mevlâna Türbesinde -şimdi müzesinde bulunan Rebabname- nin sonunda "bu yaprakların kâtibi büyük yüce Tanrı'nın rahmetine muhtaç Mevlevi-Adili Saray Şehrili Bahaeddin Tanrı Akıbetini İyi Etsin, Rebiülahirin sonunda 751 yılında bu eserin yazdığını söylüyor. Miladi olarak 5.7.1350 yılı demek olur.

1b) Fatih kütüphanesinde 5408 numarada kayıtlı Fihi Mafih isimli Mevlâna'nın sözlerinden meydana gelen bir eserin sonunda şu kitabeyi yazmaktadır.

Mevlâna Celaleddin'in iş bu sıralarının yazılmalarının son bulması kutsal türbede 751 yılı mübarek Ramazan'ın 4ncü Cuma günü/ 15.10.1350'de Mevlevi-Adili Saray şehirli Tanrı sonunu güzel etsin Bahaeddin tarafından yazılmıştır.

İş bu Fihi Mafih 1951 yılında Tahran'da, İran'ın değerli bilginlerinden Firuzanfer tarafından üniversite adına bastırılmıştır.

بها الدين سراى المولوى العادلى
 اتفق الفراغ من تعليق هذه الاسرار الالهية (1)
 فى حريم التربة المقدسة قدسنا الله بشر ساكنها
 فى اواخر صفر لسنة خمسين وسبعائه 9431.5.91
 على يدى العبد الفقير الراجى الى رحمة ربه افقدير
 بها الدين سراى المولوى العادلى احسن الله اليه
 وغفر له ولو الديه آمين يارب العالمين
 اتفق الفراغ من تحرير هذه الاسرار الجلالية فى التربع (1⁶)
 المقدسة يوم الجمعة رابع شهر رمضان المبارك لعام Fatih 5408
 احدى وخمسين وسبعائه وانا الفقير الى الله 15.10.1350 Fih ma Fih
 العنى بها الدين المولوى العادلى
 السراى احسن الله عواقبه
 آمين يارب
 العالمين

Eskiden Galata Mevlevihanesinde olup şimdi
 Süleymaniye'de Halet Efendi bölümünde bulunan 321 numara-
 lı Menakıbül Arifin, birkaç yönden değer taşımaktadır. Kitabın
 üzerinde Halet efendinin 1236/1820, 21 tarihli Kâmi imzalı ta-
 likte yazılmış yumurta biçiminde bir mühür görülmektedir ki
 manzum olan iki mısranın anlamı şudur:

İlahi! Vahdet ehlinin kitaplarını toplamış olan Halet'in
 dünyadaki iyiliklerinin defterini, sağ eline ver.

Kitabın en üst tarafında meşhur Şakayık-i Nomanıyeye
 ilave yapan Hamse sahibi Atâî Ataullah "Nevi oğludur" Hezarg-
 rat eski kadısı ibaresini de yazmak sureti ile bize kendisini ta-
 nıtmaktadır. Altında Fi sene 1032/1623 yılını da yazmayı ihmal

etmemiştir. Bilindiği üzere Şakayik zeyli basılmıştır. 1044/1635 yılında ölmüş, İstanbul'da Şeyh Vefa Türbesi haziresinde babasının yanına gömülmüştür.

Atai'nin yazdıklarını aşağıda gösteriyorum.

1 - حسبي الله

2 - استسعد بملكة الفقير الى الغنى القدير

3 - عطا لله بن نوعي القاضي بهزار غراد

4 - سابقا غنى عنها

5 - في سنة ١٠٣٢

Mehmet Mes'udül Hüseyini adında başka bir zatın kitabesi, daha sonra Ahmedül Mevlevi adında bir zatın eline geçmiş tir. Bunun kitabesinde tarih olmadığından Galata şeyhlerinden Naci Ahmet dedemi, yoksa Nayi Osman dedenin kayın atası olup 1109/1698 yılında ölen, devrin şairleri tarafından:

Devran kodu Ahmet dedesiz Tekkemizi Hayf.

Mısrası söylenen Gavsî Ahmet dede mi? Ben ikincinin olduğunu sanmaktayım. Ahmet dede, büyük müzik üstadımız Nayi Osman dedenin kynatası olmakla beraber elimizdeki mecmualarda Divan şiiri tarzında yazılmış renkli gazelleri vardır.

İşbu Eflâkî Menakıbı'nın sonundaki Hattat'ın adını bildiren satırlar ise Mevlevilik tarihi bakımından ayrı bir önem taşır.

1 - قد وقع الفراغ من تحرير هذه النسخة الشريفة 2 - على يد الضعيف المحتاج ابوبكر

ابن فرخ چلبی 3 - من اعقاب حضرت قطب العارفين عمدة 4 - الواصلين منلا جلال الدين

روى 5 - قدس الله سره العزيز في اوایل 6 - شهر ربيع الاخر سنة 7 - ست عشر والف

8 - من الهجرة النبوية 9 - عليه افضل التحية م.

Yukarıda okunduğu üzere Eflâkî Menakıbı'nı kopya eden I. Bostan Çelebiden sonra Mevlâna'nın kutsal postuna oturmuş olan Ebubekir Çelebidir.

Ferruh Çelebinin oğlu olan Ebubekir Çelebi 1012 yılında atalarının postuna oturmuş, 1408/1638 yılında sürgün olarak bulunduğu İstanbul'da ölmüştür.

IV. Murat, Mevlâna'nın asıl yatmakta olduğu Türbenin mahzen kısmını açtırmak isteyince buna Ebubekir Çelebi şiddetle itiraz etmiştir. Her ne kadar Peçevî ile Naima tarihlerinde bu kısmı bu şekilde yazmıyorlarsa da atalarımızdan bize kadar gelen haber bildirdiğim şekildedir. Ebubekir Çelebinin ölümüne şu tarihi söylemişlerdir:

بر اکسیک اولماسه، تاریخ اولوردی نقلنه آنک

مسافر کجی قوندی کوچدی بوبکر ابن مولانا

*Bir eksik olmasa tarih olurdu nakline anın
Misafir gibi konu göçtü Bubeke İbn Mevlâna*

Bu tarihten açıkça anlaşılıyor ki 80 yaşına yaklaşan Çelebimiz sürgün hayatında, hakkında gösterilen zulme tahammül edememiş, Konya'dan İstanbul' gittikten biraz sonra kalıbı dindirmiştir.

Görüldüğü üzere yazı Şikeste talik denilen işlek bir hat ile yazılmıştır. Çelebimiz kendisini Mevlâna'nın akabından olarak göstermektedir ki kendisinden sonra o makama gelen demektir. Rebiahir ayının başı 1016 yılında yani 30 Temmuz 1607 de Eflâkî menakıbını kopya ettiğini açıkça bildirmektedir.

Devlet kethüdası olup III. Selim bilhassa II. Mahmut devrinin kanlı olaylarına adı karışmış olan Mehmet Sait Halet efendinin el yazısı, imzası görülmektedir.

Not: Eflâkî'nin "Eyki hezar aferin" diye başlayan gazelini tahmis eyleyen Sakıp Dede, Kütahya Mevlevihanesi Şeyhi olup 40 seneden fazla orada şeyhlik etmiş. 1148/1735 de ölmüştür. Sefine isimli 3 ciltlik bir eser yazmak suretiyle Mevlâna'nın torunlarını, Dergâhlarda şeyhlik eden zatlari, ünlü dervişlerin hal tercümelerini toplamıştı. Ayrıca Divanı olup bu tahmis orada mevcut olduğu gibi Edirne Mevlevihanesi Şeyhlerinden Ömer Semahat dedenin mecmuasında da yazılıdır. Biz bu mecmuadan aldık.

S. Eflâkî; babasından söz açarken şöyle der: "اومرى بود بزرگ" "O, bir erdi ulu ve biricek vaaîz." Demek, adını henüz bilmediğimiz bu zat ünlü bir âlim ve vaaîz idi.